

Wie heeft schuld?

Een kwantitatieve analyse van schulden bij uitkeringsgerechtigden

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1. Onderzoeksvragen	5
1.1. Aanleiding voor dit onderzoek	5
1.2. Onderzoeksvragen	5
1.3. Opbouw van het rapport	5
2. Uitkeringsgerechtigden met schulden	6
2.1. Wat is schuld? Definities en operationalisaties van schuld	6
2.2. Beschikbare bronnen voor schulden bij uitkeringsgerechtigden	6
2.3. Aantallen uitkeringsgerechtigden met schulden	8
2.4. Kenmerken van uitkeringsgerechtigden met schulden	10
2.5. Risicogroepen schulden	11
3. Schulden aan UWV	14
3.1. Vorderingen	14
3.2. Uitkeringsgerechtigden met schulden bij UWV	14
3.3. Innen van vorderingen	15
4. Invloed van schulden op naleving en arbeidsparticipatie	17
4.1. Gevolgen van schulden voor naleving en arbeidsparticipatie	17
4.2. Invloed van schulden op naleving	17
4.3. Invloed van schulden op arbeidsparticipatie	19
Lijst van afkortingen	21
Literatuurlijst	22
Begrippenlijst	23
Bijlage I Gebruikte bestanden	24
Bijlage II Aanvullende tabellen	27
Bijlage III Gehanteerde schattingsmodellen	36
Colofon	37

Samenvatting

De belangrijkste conclusies uit dit onderzoek zijn:

Personen met een uitkering hebben een groter risico op (problematische) schulden dan personen met betaald werk. Het inkomen daalt na arbeidsongeschiktheid of werkloosheid. Deze daling kan niet altijd opgevangen worden. Betalingsachterstanden, schulden en/of beslagleggingen zijn het gevolg. Uitkeringsgerechtigden met schulden komen minder vaak verplichtingen na die hun uitkering met zich meebrengt. Daarnaast vinden uitkeringsgerechtigden met schulden minder snel betaald werk.

Om op schuldenproblematiek in te kunnen spelen, heeft UWV inzicht nodig in de mate dat schuldenproblematiek speelt bij uitkeringsgerechtigden. Daarnaast is er op dit moment nog onvoldoende inzicht in de relatie tussen schuldenproblematiek enerzijds en naleving en arbeidsparticipatie anderzijds.

De doelstelling van dit onderzoek is inzicht te krijgen in:

- de mate dat schuldenproblematiek voorkomt en kenmerken van uitkeringsgerechtigden met schulden;
- de relatie tussen het hebben van schulden en naleving;
- de relatie tussen het hebben van schulden en arbeidsparticipatie.

De volgende vier onderzoeksvragen zijn in dit onderzoek beantwoord:

1. Wat is de omvang van de schuldenproblematiek voor verschillende groepen uitkeringsgerechtigden van UWV? Wat zijn de kenmerken van deze uitkeringsgerechtigden? Zijn er specifieke risicogroepen voor schulden te onderscheiden?
2. Hoeveel uitkeringsgerechtigden hebben een schuld aan UWV zelf en hoe groot zijn de bedragen? Hoe verloopt de inning van vorderingen van uitkeringsgerechtigden?
3. Is de aanwezigheid van schulden van invloed op de naleving? Komen uitkeringsgerechtigden met schulden hun plichten jegens UWV vaker of minder vaak na dan uitkeringsgerechtigden zonder schulden?
4. Is de aanwezigheid van schulden van invloed op de arbeidsparticipatie? Komen uitkeringsgerechtigden met schulden sneller of minder snel aan het werk dan uitkeringsgerechtigden zonder schulden?

Voor dit onderzoek zijn diverse bronnen gebruikt die een indicatie kunnen geven van (het risico op) schulden bij uitkeringsgerechtigden. Naast enquêtegegevens van CBS, waarin personen op diverse wijzen is gevraagd naar de financiële situatie binnen het huishouden, zijn ook gegevens uit de uitkeringsadministratie van UWV gebruikt. Zo is voor personen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering bekend of er beslag is gelegd op de uitkering en zijn gegevens van vorderingen van (ex-)uitkeringsgerechtigden gebruikt. Voor dit onderzoek zijn de volgende indicatoren voor schulden gebruikt:

- Enquêtegegevens van het CBS
 - het hebben van betalingsachterstanden
 - financiële problemen in de vorm van onvoldoende geld voor verschillende soorten uitgaven
 - de perceptie van huishoudens of ze met hun inkomen rond kunnen komen
 - het moeten maken van schulden om rond te komen
- Administratieve gegevens UWV
 - beslaglegging op de uitkering
 - vorderingen van UWV

Omvang groep uitkeringsgerechtigden met schulden

Uitkeringsgerechtigden hebben vaker schulden dan niet-uitkeringsgerechtigden. Binnen de groep uitkeringsgerechtigden hebben personen met een WWB-uitkering vaker schulden dan personen met een uitkering die onder de werknemersverzekering valt. Het aantal mensen met financiële problemen en schulden neemt licht toe vanaf de start van de economische crisis in 2008.

Uit de diverse informatiebronnen met elk hun indicator(en) voor schulden blijkt:

- Van de uitkeringsgerechtigden van UWV heeft 8 tot 15% op een of meer terreinen betalingsachterstanden. Meestal betreft dit de huur of hypotheek. In mindere mate gaat het om rekeningen van nutsbedrijven of om op afbetaling gekochte goederen. Bij personen zonder uitkering heeft 6% een betalingsachterstand en bij WWB-ers is dit aandeel 22%.
- Van de uitkeringsgerechtigden behoort 4 tot 8% tot een huishouden dat aangeeft schulden te moeten maken om rond te komen. De percentages hangen samen met het type uitkering. Ter vergelijking: het percentage dat schulden maakt onder niet-uitkeringsgerechtigden is 2% en onder WWB-ers 20%.
- In de periode 2011-2013 heeft jaarlijks gemiddeld 9% van de uitkeringsgerechtigden in de Wajong te maken gekregen met beslaglegging op hun uitkering. Bij de WIA was dit ook 9%, bij de WAO 7% en bij de WAZ 3%.
- Slechts weinig mensen nemen contact op met UWV met vragen over schulden of financiële problemen. Het gaat om minder dan 1 op 1.000 uitkeringsgerechtigden per jaar.

Kenmerken en risicogroepen uitkeringsgerechtigden met schulden

Herkomst is de grootste risicofactor voor schulden. Niet-westerse allochtonen hebben ongeveer een viermaal zo grote kans op schulden en westerse allochtonen ongeveer een tweemaal zo grote kans op schulden vergeleken met autochtonen.

Een andere groep met een groot risico op schulden zijn eenoudergezinnen. Daar versterken diverse risicofactoren elkaar: er zijn kinderen aanwezig, de uitkeringsgerechtigde is kostwinner en er is geen partner aanwezig om een inkomensverlies door arbeidsongeschiktheid of werkloosheid op te vangen. Veelal bevindt de uitkeringsgerechtigde zich in de middelbare levensfase (35-44 jaar).

Uitgesplitst naar kenmerken blijkt de kans op schulden hoog voor:

- lager opgeleiden
- uitkeringsgerechtigden van middelbare leeftijd
- uitkeringsgerechtigden zonder partner
- uitkeringsgerechtigden in huishoudens met kinderen
- kostwinners
- uitkeringsgerechtigden met een laag huishoudinkomen
- westerse en in nog sterkere mate niet-westerse allochtonen
- vangnetters (binnen de WGA)¹
- volledig arbeidsongeschikten

In grote lijnen is het risicoprofiel hetzelfde voor verschillende uitkeringsgroepen. De belangrijkste verschillen zijn:

- Voor uitkeringsgerechtigden met een WIA-uitkering is het risico op schulden groter dan voor uitkeringsgerechtigden met een WAO-uitkering.
- De WW wijkt op twee punten af van andere uitkeringstypen. Het aandeel met betalingsachterstanden is in de WW het grootst van alle uitkeringsgroepen. Dit aandeel met betalingsachterstanden neemt af wanneer men al langer WW ontvangt. Het aandeel van de WW dat aangeeft schulden te moeten maken het is het kleinst. Dit hangt zeer waarschijnlijk samen met het plotselinge optreden van de inkomenssterugval in de WW. Mensen moeten hun betalingsgedrag nog aanpassen aan de nieuwe situatie en voldoende mogelijkheden om in te teren op vermogen.

Schulden aan UWV

Schulden aan UWV ontstaan wanneer er sprake is van teveel ontvangen uitkering en/of wanneer UWV een boete oplegt wegens fraude. Bij lopende uitkeringen vindt meestal verrekening van het teveel ontvangen bedrag plaats; over deze verrekeningen zijn in dit onderzoek geen gegevens beschikbaar. Wanneer verrekenen niet lukt, zal UWV het geld terugvorderen. Veelal is de uitkering ten tijde van de vordering reeds beëindigd.

Op jaarbasis krijgen ongeveer 180.000 ex-uitkeringsgerechtigden met een vordering te maken. Het gemiddelde bedrag per vordering is ongeveer 1.750 euro. Meer dan de helft van de vorderingen heeft betrekking op de WW, een derde betreft boetes. Bij boetes is het gemiddelde bedrag iets meer dan 1.000 euro. Samenhangend met de invoering van de nieuwe fraudewet werden vanaf 1 januari 2013 veel

¹ Zie voor deze en andere begrippen de bijlage Begrippenlijst achterin dit rapport.

boetes gegeven van 100% van het te vorderen bedrag.² Voor deze datum waren de boetes gemiddeld lager. Meer dan de helft van de vorderingen (60%) wordt binnen acht weken voldaan. Van alle openstaande vorderingen vanaf 12 weken verloopt 60% via een betalingsregeling in termijnen.

Als er schulden zijn bij andere schuldeisers dan UWV, verloopt de inning van een vordering meer dan twee keer zo langzaam.

Relatie schulden met naleving

UWV legt aan uitkeringsgerechtigden een boete op bij overtreding van de informatieplicht. Een boete kan tijdens een lopende uitkering opgelegd worden, maar bij korter lopende uitkeringen is de kans aanwezig dat de fraude pas geconstateerd wordt als de uitkering reeds beëindigd is. Wanneer burgers zich niet aan de inspanningsplicht houden, bijvoorbeeld te weinig solliciteren, legt UWV maatregelen op. Een maatregel is een korting van een bepaald percentage op de uitkering gedurende een bepaalde periode. In de afgelopen jaren legt UWV rond de 40.000 boetes per jaar en meer dan 100.000 maatregelen per jaar op. Vanaf 2013 stijgen de maatregelen en vanaf 2014 de boetes.

De meeste boetes (80%) en maatregelen (meer dan 95%) zijn voor WW-uitkeringsgerechtigden. Dit is verklaarbaar door de grote dynamiek (veel in- en uitstroom) en de aard van de wet waarbij uitkeringsgerechtigden overtredingen kunnen begaan, zoals de sollicitatieplicht of het niet (tijdig) doorgeven van veranderingen in bijvoorbeeld bijverdiensten.

Aan de hand van beslagleggingen op de uitkering is vastgesteld of mensen met een Wajong of een WGA uitkering schulden hadden in de periode 2011-2013. Wanneer dat het geval is verhoogt dit de kans op een boete of maatregel. Bij 1% van de mensen met een Wajong uitkering maar geen beslaglegging op de uitkering werd een boete opgelegd in deze periode en bij 0,3% werd een maatregel opgelegd. Bij mensen met een Wajong uitkering en beslag op de uitkering werd bij 3,5% een boete opgelegd en bij 0,5% een maatregel opgelegd. In de WGA was het aandeel boetes 0,9% en het aandeel maatregelen 0,5% bij mensen zonder beslaglegging op de uitkering. Het aandeel boetes was 2,1% en het aandeel maatregelen was 0,9% bij mensen met beslaglegging op de uitkering. Uit duuranalyses blijkt dat mensen met beslaglegging op de uitkering ongeveer een driemaal zo grote kans hebben op een boete en een anderhalf maal zo grote kans op een maatregel als mensen zonder beslaglegging op hun uitkering. Op basis hiervan concluderen wij dat uitkeringsgerechtigden in de Wajong en de WGA hun verplichtingen minder vaak nakomen wanneer ze schulden hebben.

Relatie schulden met arbeidsparticipatie

Het hebben van schulden heeft ook een negatief effect op de snelheid waarmee uitkeringsgerechtigden aan het werk gaan. In de periode 2011-2013 ging 4,9% van de groep met een WGA uitkering maar geen beslaglegging op de uitkering aan het werk. Bij de WGA groep met beslaglegging op de uitkering was dit 4%. Voor de groep in de Wajong was het aandeel dat aan het werk ging 0,2% wanneer er geen beslag lag op de uitkering en 0,1% wanneer er wel beslag lag op de uitkering. Voor de groep met een Wajong uitkering neemt de kans om aan het werk te gaan af met 50% en voor de groep met een WGA uitkering met 12%.

Een mogelijke verklaring voor het feit dat schulden zowel de naleving van verplichtingen als de kans om aan het werk te gaan vermindert zou kunnen liggen in het feit dat schulden aandacht opeisen en stress veroorzaken. Uit onderzoek is gebleken dat schulden 'blikvernauwend' werken, waardoor men meer moeite heeft rationele beslissingen te nemen en bovendien minder aandacht heeft voor andere zaken dan de schulden (Mullainathan en Shafir, 2013). Verder kan bij de arbeidsparticipatie meespelen dat het vooruitzicht dat de extra inkomsten afgedragen dienen te worden aan de schuldeisers demotiverend werkt.

² In december 2014 heeft Minister Asscher de Wet aanscherping handhaving en sanctiebeleid SZW-wetgeving (Fraudewet) aangepast. Voortaan wordt alleen nog een boete van 100 procent opgelegd als iemand opzettelijk heeft gefraudeerd (zie Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2014).

1. Onderzoeksvragen

1.1. Aanleiding voor dit onderzoek

Het aantal mensen met financiële problemen en schulden neemt toe vanaf de start van de economische crisis in 2008 (Guiaux en Houwing, 2014). Deze toename is ook merkbaar onder uitkeringsgerechtigden van UWV. Individuen en huishoudens met een uitkering als voornaamste bron van inkomsten lopen een groter risico op armoede en schulden. Een inkomensterugval als gevolg van werkloosheid of ziekte is vaak de oorzaak daarvan.

UWV wil graag door kennis onderbouwd op de schuldenproblematiek kunnen inspelen. Daarvoor heeft UWV inzicht nodig. Onder meer is thans niet exact duidelijk voor welke groepen uitkeringsgerechtigden met welke kenmerken en in welke mate de schuldenproblematiek speelt. Daarnaast is er nog onvoldoende inzicht in de relatie tussen schuldenproblematiek en arbeidsparticipatie.

1.2. Onderzoeksvragen

De doelstelling van het onderzoek is inzicht te krijgen in:

- de mate waarin schuldenproblematiek onder uitkeringsgerechtigden van UWV voorkomt en kenmerken van de uitkeringsgerechtigden met schulden;
- de relatie tussen het hebben van schulden en naleving;
- de relatie tussen het hebben van schulden en arbeidsparticipatie.

De centrale probleemstelling van het onderzoek is:

In hoeverre is er sprake van schuldenproblematiek bij de uitkeringsgroepen van UWV en welke relatie bestaat er tussen deze problematiek, naleving en arbeidsparticipatie?

De probleemstelling leidt tot vier onderzoeksvragen:

1. Wat is de omvang van de schuldenproblematiek voor verschillende groepen uitkeringsgerechtigden van UWV? Wat zijn de kenmerken van deze uitkeringsgerechtigden? Zijn er specifieke risicogroepen voor schulden te onderscheiden?
2. Hoeveel uitkeringsgerechtigden hebben een schuld aan UWV zelf en hoe groot zijn de bedragen? Hoe verloopt de inning van vorderingen van uitkeringsgerechtigden?
3. Is de aanwezigheid van schulden van invloed op de naleving van plichten door uitkeringsgerechtigden? Komen uitkeringsgerechtigden met schulden hun plichten jegens UWV vaker of minder vaak na dan uitkeringsgerechtigden zonder schulden?
4. Is de aanwezigheid van schulden van invloed op de arbeidsparticipatie? Komen uitkeringsgerechtigden met schulden sneller of minder snel aan het werk dan uitkeringsgerechtigden zonder schulden?

1.3. Opbouw van het rapport

Het rapport volgt de lijn van de onderzoeksvragen. Hoofdstuk 2 gaat in op het aantal uitkeringsgerechtigden met schulden, hun kenmerken en de vraag of er specifieke risicofactoren zijn.

In hoofdstuk 3 komen uitkeringsgerechtigden met schulden aan UWV aan bod. Bij lopende uitkeringen worden schulden wegens te hoge uitkeringsbetalingen of boetes veelal verrekend. Indien het om grotere bedragen gaat of indien er geen sprake meer is van een uitkeringssituatie vindt vordering plaats. Dit hoofdstuk gaat in op de omvang van de populatie, de omvang van het vorderingsbedrag, andere (proces)kenmerken en het proces en de snelheid van inning van deze vorderingen.

Hoofdstuk 4 gaat in op de invloed van schulden bij uitkeringsgerechtigden op naleving en op arbeidsparticipatie. Uitkeringsgerechtigden bij UWV hebben te maken met regels die nageleefd dienen te worden. Indien dit niet gebeurt, kan UWV een boete of maatregel opleggen. Om een idee te krijgen van de invloed van schulden op naleving kijken we in het onderzoek naar de relatie tussen de kenmerken van de populatie en de mate waarin boetes en/of maatregelen zijn opgelegd. Gaat het om dezelfde groepen uitkeringsgerechtigden die vaak schulden hebben en boetes en/of maatregelen opgelegd krijgen? Op eenzelfde wijze als de relatie tussen schulden en naleving wordt ook de relatie tussen het hebben van schulden en arbeidsparticipatie onderzocht. Concreet doet zich de vraag voor of uitkeringsgerechtigden met schulden sneller of minder snel aan het werk komen dan uitkeringsgerechtigden zonder schulden.

2. Uitkeringsgerechtigden met schulden

2.1. Wat is schuld?

Schuld is een complex begrip. Het Nibud (2014) onderscheidt verschillende aspecten van schulden zoals de hoogte, de duur, de soort schuld en de schuldeiser. Bijna iedereen heeft schulden, denk aan leningen, een hypotheek, rood staan op de bank, consumptiegoederen op afbetaling. Schulden worden problematisch indien ze niet of moeilijk terugbetaald kunnen worden. Of schulden problematisch zijn hangt dus niet zozeer af van de hoogte van de schuld maar meer van de afloscapaciteit en het gedrag van de persoon met schulden. De NVVK, de brancheorganisatie voor schuldhulpverlening en sociaal bankieren, hanteert de volgende definitie voor problematische schulden: de situatie waarin van een natuurlijke persoon redelijkerwijs is te voorzien dat hij niet zal kunnen voortgaan met het betalen van zijn schulden, of waarin hij heeft opgehouden te betalen.

Naast de definitiekwestie speelt ook mee dat informatie over problematische schulden schaars is. Mogelijke indicatoren zijn aanvragen voor schuldhulpverlening en meldingen voor de wettelijke schuldsanering, in 2013 respectievelijk 89.000 (Jaarverslag NVVK 2013) en 17.500 (monitor WSNP). Het aantal aanvragen voor schuldhulpverlening stijgt sinds 2008, mede onder invloed van de crisis. Sinds 2008 zijn er ook meer aanvragen onder de hogere inkomens (Jaarverslag NVVK 2013). Dit illustreert dat het hebben van schulden niet synoniem is met het begrip armoede. Niet iedereen met schulden gebruikt schuldhulpverlening. De groep mensen die een aanvraag doet voor schuldhulpverlening of schuldsanering vormt daarom het topje van de ijsberg.

Om een compleet beeld te krijgen van schulden in Nederland brengen andere onderzoekers eerst in kaart bij wie er een risico op schulden is en daarna bij wie van hen de schulden problematisch zijn. Verschillende vormen van betalingsachterstand kunnen een indicatie geven dat er een risico op schulden bestaat. De groep met een risico op schulden is uiteraard groter dan de groep met problematische schulden. Uit de monitor Betalingsachterstanden 2014 (Westhof en Tom, 2014) blijkt dat bijna een derde van alle huishoudens, dat is 2,3 miljoen huishoudens, te maken heeft met een vorm van een betalingsachterstand. Als er verschillende soorten betalingsachterstanden zijn, en als ze groot of langdurig zijn, kan er sprake zijn van problematische schulden. Door informatie over betalingsachterstanden te combineren, komen Kerckhaert en De Ruig (2013) tot de schatting dat 2,7 tot 4,8 procent van de Nederlandse huishoudens een problematische schuld heeft en niet bekend is bij schuldhulpverlening. Nibud (2014) komt door combinatie van bovenstaande bronnen uit op een schatting van maximaal ruim een miljoen personen in een huishouden met problematische schulden.

Het is onduidelijk in hoeverre uitkeringsgerechtigden schulden hebben (Guiaux en Houwing, 2014). In 2011 zaten ruim 5.500 huishoudens met een arbeidsongeschiktheidsuitkering en bijna 6.000 huishoudens met een WW-uitkering ook in de schuldsanering. Ruim 12.000 huishoudens in de schuldsanering ontvingen in 2011 ook een bijstandsuitkering (Goedhuys e.a., 2014). Zoals gezegd is dit echter het topje van de ijsberg. Diverse onderzoeken tonen aan dat een inkomensterugval één van de belangrijkste oorzaken is van problematische schulden (Peeters e.a., 2013). Ontslag, ziekte of arbeidsongeschiktheid veroorzaken vaak een dergelijke terugval in inkomen; het is dus niet verwonderlijk dat uitkeringsgerechtigden een hoger risico op schulden hebben. Inkomens liggen gemiddeld lager wanneer een huishouden een inkomen als belangrijkste inkomensbron heeft. Ook schuldhulpverleningstrajecten komen vaker voor onder dergelijke huishoudens (Kerckhaert en De Ruig, 2013).

2.2. Beschikbare bronnen voor schulden bij uitkeringsgerechtigden

Er zijn geen administratiegegevens bij UWV waarin bijgehouden wordt of uitkeringsgerechtigden schulden hebben. In dit onderzoek zullen we daarom gebruik maken van verschillende alternatieve indicatoren voor schulden. Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen zijn alleen gegevens over schulden onvoldoende. Om meer inzicht te krijgen in de kenmerken van personen met schulden zijn ook gegevens op individueel niveau over achtergrondkenmerken noodzakelijk. Daarnaast zijn gegevens over naleving en arbeidsparticipatie op individueel niveau noodzakelijk om de invloed van schulden te kunnen vaststellen. Voor dit onderzoek zijn deze gegevens gebruikt uit de administratie van UWV. Bijlage I geeft een beschrijving van de diverse bronnen/bestanden en de operationalisatie(s) van schulden.

Als indicator voor schulden gebruiken we ten eerste enquêtegegevens van CBS die zicht geven op de schuldsituatie van huishoudens. Er zijn gegevens over:

- het hebben van betalingsachterstand(en)
- financiële problemen in de vorm van onvoldoende geld voor verschillende soorten uitgaven
- de perceptie van huishoudens of ze met hun inkomen rond kunnen komen
- het maken van schulden om rond te komen

Ten tweede gebruiken we UWV gegevens die aangeven of er door een schuldeiser beslag is gelegd op de uitkering. Voor dit onderzoek zijn deze gegevens alleen beschikbaar voor personen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Daarnaast beschrijft dit onderzoek een deel van de vorderingen die UWV heeft op uitkeringsgerechtigden. Verder heeft UWV geregistreerd wie telefonisch contact heeft gezocht met UWV met vragen over het voorkomen of oplossen van schulden.

Elk van de gebruikte bronnen in dit onderzoek kent zijn eigen beperkingen. Enquêtegegevens van CBS geven alleen zicht op de schulden van de mensen die de enquête hebben ingevuld en die door hen gerapporteerd worden. Gegevens over de beslagleggingen bij uitkeringsgerechtigden zijn alleen beschikbaar voor arbeidsongeschikten. Koppeling met uitkeringsgegevens is binnen dit onderzoek alleen gedaan voor Wajong en WGA. Bij de vorderingen is de uitkering meestal al beëindigd. Over de verrekeningen met lopende uitkeringen is geen informatie op centraal niveau beschikbaar. Tot slot is de groep die contact opneemt met UWV over schulden een selectieve groep. Deze groep hoeft dus niet representatief te zijn voor de groep uitkeringsgerechtigden met schulden. Door de verschillende bronnen in dit onderzoek te combineren ontstaat ondanks de beperkingen van elk van deze bronnen toch een goed beeld van uitkeringsgerechtigden met schulden.

Tabel 2.1 **Indicatoren van schulden naar type uitkering**
2010-2012, Procenten

	geen uitkering	Wajong	WAO	WIA	WW	WWB
Aantal (x1.000)	45,9	0,3	1,7	0,4	1,1	0,5
Betalingsachterstand						
huur/hypotheek	4	5	6	7	11	16
rekening gas/water/elektra	3	6	4	5	8	12
op afbetaling gekochte goederen	1	1	2	2	4	4
Een of meer bet. achterstanden	6	9	8	10	15	22
Onvoldoende geld						
huis goed verwarmen	2	4	5	8	5	14
warme maaltijd	2	4	6	11	7	25
kennissen/familie te eten vragen	5	14	14	23	17	50
regelmatig nieuwe kleding	10	29	27	36	27	64
jaarlijks week vakantie	13	35	36	46	35	77
versleten meubels vervangen	17	36	38	46	37	80
onverwachte uitgaven boven € 850	20	45	38	52	40	83
Een of meer fin. beperkingen	29	58	53	61	53	92
Rondkomen						
zeer moeilijk	3	8	8	15	13	26
moeilijk	8	14	19	19	16	30
eerder moeilijk	12	18	19	18	16	23
eerder gemakkelijk	13	14	12	13	14	10
gemakkelijk	48	40	34	28	34	10
zeer gemakkelijk	17	7	9	6	6	1
Zeer moeilijk of moeilijk	10	21	26	34	30	56

Bron: CBS microdata, EU-SILC

2.3. Aantallen uitkeringsgerechtigden met schulden

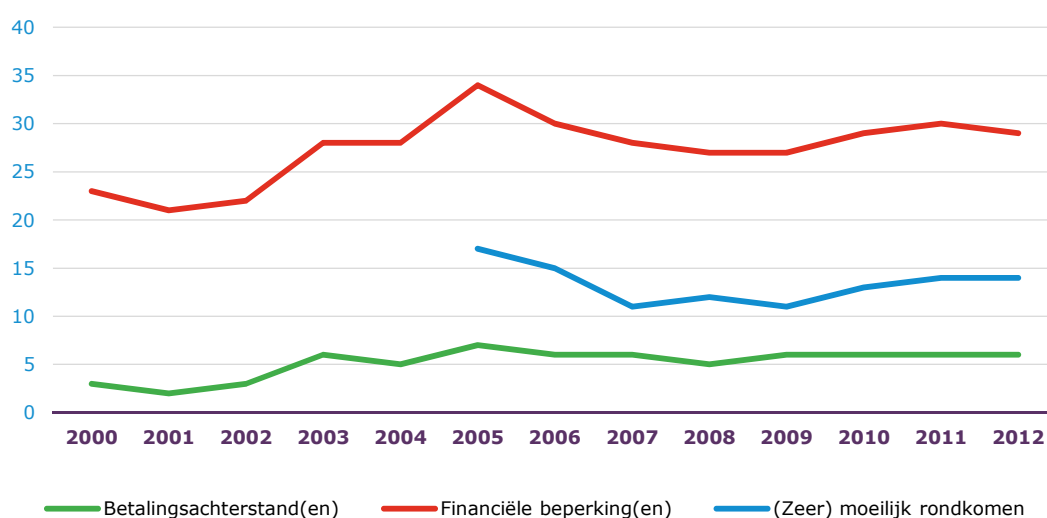
Betalingsachterstanden, financiële problemen en rondkomen

De EU-SILC enquête van het CBS (zie Bijlage I) heeft drie indicatoren voor het risico op schulden: het hebben van betalingsachterstand(en), financiële problemen in de vorm van onvoldoende geld voor verschillende soorten uitgaven en de perceptie van huishoudens of ze met hun inkomen rond kunnen komen. In tabel 2.1 is voor verschillende uitkeringsgroepen en voor de groep zonder uitkeringen weergegeven hoeveel procent van de desbetreffende groep een risico op schulden heeft.

Meer dan de helft van alle personen met een uitkering die de enquête invulden noemt één of meer financiële beperkingen. Van alle financiële beperkingen worden onvoldoende geld om het huis goed te verwarmen en voor een warme maaltijd het minst genoemd. Blijkbaar zijn dit categorieën waar huishoudens het minst snel op bezuinigen. Tussen de 21% en 30% van de mensen met een uitkering van UWV komt moeilijk of zeer moeilijk rond. Betalingsachterstanden worden het minst vaak genoemd. De groep met een WWB uitkering laat op alle indicatoren de hoogste score zien. Bij de werknemersverzekeringen ontlopen de percentages met schulden elkaar niet zoveel. Wanneer we kijken naar de betalingsachterstanden en het moeilijk rondkomen zijn de risico's op schulden voor de Wajong³ het kleinst en voor de WW het grootst. Mogelijk speelt bij de WW het plotselinge karakter van de inkomensvermindering een rol. Voorafgaand aan een WIA uitkering is er een loondoorbetalingperiode van twee jaar zodat de potentiële uitkeringsgerechtigde meer tijd heeft om zich in te stellen op de nieuwe situatie.

Om te onderzoeken in hoeverre de economische crisis de cijfers beïnvloedt, zijn gegevens over een langere periode bekeken, vanaf 2000, zie figuur 2.2. Opvallend is dat er slechts een beperkte invloed lijkt uit te gaan van de crisis vanaf 2008. De groep met financiële beperkingen en de groep die (zeer) moeilijk kan rondkomen stijgen vanaf 2008 slechts licht, maar bereiken nog niet het piekniveau van 2005. Bedacht moet worden dat gevraagd is naar de situatie in de afgelopen 12 maanden zodat er een vertraging van maximaal een jaar optreedt, nog afgezien van vertragingen in de doorwerking van de crisis. De cijfers hebben betrekking op alle huishoudens in Nederland. Uitsplitsing naar uitkeringssoort was in het kader van dit onderzoek slechts mogelijk over de periode 2010-2012. Er trad in deze periode nauwelijks een stijging van het aantal uitkeringsgerechtigden met schulden op.

Figuur 2.2 Indicatoren van schulden, 2000-2012

Maken van schulden

Uit de andere gegevensbron van het CBS (CCO, zie Bijlage I) blijkt dat de groep die daadwerkelijk schulden maakt, kleiner is dan de groep met betalingsachterstanden. Uitgesplitst naar uitkeringssoort is de groep met schulden ook hier het grootst bij de WWB. In tegenstelling tot de voorheen genoemde indicatoren voor schulden is de WW van alle uitkeringssoorten de groep die het minst schulden moet maken. Er is echter ook een groep die nog geen schulden moet maken, maar wel hun spaarmiddelen aanspreekt om rond te komen. Wanneer deze groep ook meegenomen wordt, is de groep WW-uitkeringsgerechtigden groter dan alle AO-uitkeringsgroepen. Het risico op een schuldsituatie is bij deze groep uitkeringsgerechtigden dus groot. Dit ondersteunt de hypothese dat werklozen na ontslag sterk interen op vermogen en dat er voor een deel van deze groep onvoldoende tijd is om het uitgavenpatroon aan te passen aan het verlaagde inkomen, waardoor men in de schulden terecht komt.

³ Tenzij expliciet anders vermeld omvat de Wajong ook de nWajong.

Tabel 2.3 Financiële situatie naar type uitkering

2010-2012, Procenten

	geen uitkering	Wajong	WAO	WIA	WW	WWB
Aantal (x1.000)	38,6	0,3	1,6	0,4	1,0	0,4
Financiële situatie						
schulden maken	2	5	5	8	4	20
spaarmiddelen aanspreken	5	9	6	8	13	19
precies rondkomen	41	55	52	61	49	53
beetje geld overhouden	39	27	29	18	28	8
veel geld overhouden	13	5	8	5	7	1
Schulden maken/spaarmiddelen aanspreken	7	13	11	16	17	39

Bron: CBS microdata, CCO, geen uitkering en WWB niet gewogen

Beslagleggingen

Gemiddeld krijgt in Nederland elk jaar ongeveer 4% van de burgers te maken met beslag op het inkomen (Nibud, 2012b). Voor uitkeringsgerechtigden ligt dit aandeel hoger (Tabel 2.4). Jaarlijks krijgt gemiddeld 9% van de mensen met een Wajong of WIA uitkering te maken met beslaglegging, in de WAO is dit 7% en in de WAZ 3%. In de periode 2011-2013 is bij in totaal 106.000 personen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering beslag op de uitkering gelegd. UWV droeg in deze periode in totaal 1,75 miljoen maal een bedrag af aan de beslaglegger, dat is gemiddeld bijna 50 duizend keer per maand. Het aantal beslagleggingen is in absolute zin het hoogst bij de WAO, gevolgd door Wajong, WIA en WAZ.

Gemiddeld draagt UWV een bedrag af van € 161 per maand aan de beslaglegger. Dit bedrag is lager bij de Wajong en de WAZ. Dit heeft te maken met de gemiddelde hoogte van de uitkering en de beslagvrije voet. Wanneer de uitkering lager is, is er minder financiële ruimte boven de beslagvrije voet. Dat is het deel van de uitkering dat UWV aan de beslaglegger afdraagt.

Tabel 2.4 Beslagleggingen naar type uitkering

2011-2013

	Wajong	WAO	WAZ	WIA	Totaal
Aantal (x 1.000)	29	49	1	26	106
Gemiddelde jaarlijkse aandeel	9%	7%	3%	9%	7%
Gemiddelde hoogte afdracht(euro/maand)	125	179	169	170	161

Bron: UWV

Vragen over schulden aan UWV

UWV heeft informatie over telefonische contacten tussen UWV en burgers (zie bijlage I). Een deel van de telefonische contacten betreft vragen over het oplossen of voorkomen van schulden. Het aantal mensen dat contact heeft met UWV is echter te gering om deze contacten met UWV als indicator voor het hebben van schulden te nemen.

Tabel 2.5 Vragen over schulden aan UWV van naar type uitkering

Januari 2013 - augustus 2014

Wet	Personen met contact(en)	Lopende uitkeringen in periode (x 1.000)	Aantal personen met contacten per 1.000 uitkeringen
Wajong	433	244,1	1,8
WAO	513	407,6	1,3
WGA	557	143,5	3,9
WW	3.009	953,4	3,2

Bron: UWV (2014).

Voor de uitkeringssoorten Wajong, WAO, WGA en WW tezamen hebben bijna 4.400 personen één of meerdere malen contact opgenomen met UWV vragen over schulden (Tabel 2.5). Voor alle uitkeringsgroepen ligt het gemiddeld aantal contacten per uitkeringsgerechtigde rond 1,3 over de onderzochte periode van januari 2013 tot en met augustus 2014. Afgezet tegen het aantal uitkeringen is de frequentie waarmee uitkeringsgerechtigden contact zoeken met UWV over schulden gering. Bij de WW en de WGA is de kans op contact het grootst. Per 1.000 uitkeringen zoeken daar zo'n drie tot vier uitkeringsgerechtigden contact.

De groep die contact zoekt met UWV met vragen over schulden is een fractie van de groep die een risico op schulden heeft. Uitgaande van het aandeel mensen dat schulden moet maken volgens de CBS-gegevens (tabel 2.3) zoekt gemiddeld zo'n 1 op 20-25 personen contact met UWV met vragen over schulden.

2.4. Kenmerken van uitkeringsgerechtigden met schulden

Om te achterhalen of er groepen zijn met een hoger risico op schulden, kijken we in deze paragraaf naar de kenmerken van uitkeringsgerechtigden met schulden. In deze paragraaf bekijken we per kenmerk welk aandeel van de uitkeringsgroep een schuldicatatie heeft. Bij onderstaande resultaten is er nog geen rekening gehouden dat sommige kenmerken sterk met elkaar samenhangen. Daarvoor corrigeren we in de volgende paragraaf.

Betalingsachterstanden en maken van schulden

Wanneer we kijken welke kenmerken samenhangen met betalingsachterstanden en met het maken van schulden, vinden we grotendeels dezelfde kenmerken bij alle uitkeringsgroepen (tabel II.1 en tabel II.2 in bijlage II). Waar er verschillen optreden wordt dit gemeld. De belangrijkste conclusies zijn:

- Over de tijd bezien zijn er geringe verschillen. Voor de meeste uitkeringssoorten neemt de kans op één of meer betalingsachterstanden iets af over de periode 2010-2012. Met name doet zich dit voor bij de indicator 'maken van schulden'. Het hoge percentage bij de WIA in 2010 (voor de indicator betalingsachterstanden) en 2011 (indicator maken van schulden) is niet te verklaren.
- Tussen mannen en vrouwen zijn er geen grote verschillen. Bij de WIA en WW is de kans op schulden bij mannen iets hoger, bij de Wajong juist bij vrouwen. Dit beeld is consistent voor beide schuldicatoren.
- Naar leeftijd bezien is de kans op schulden bij ouderen kleiner, met name bij de groep 55-plussers. Bij de jongere categorieën valt op dat er binnen de totale populatie per wet veelal sprake is van een piek in de kans op schulden onder de groep tussen 35 en 44 jaar, met uitzondering van de WAO.
- Voor alle uitkeringssoorten geldt dat onder uitkeringsgerechtigden met een lage opleiding meer huishoudens met schulden in de vorm van betalingsachterstanden zijn te vinden. De verschillen tussen middelbaar en hoger opgeleiden zijn veel kleiner. De uitzondering hierop is de WW, waar alleen hoger opgeleiden minder betalingsachterstanden hebben.
- Bij het kenmerk huishouden is een onderverdeling gemaakt naar type huishouden en vervolgens naar positie in het huishouden. Voor vrijwel alle uitkeringssoorten geldt dat uitkeringsgerechtigden met een partner minder vaak schulden hebben. De aanwezigheid van kinderen vergroot het risico op schulden. Heeft de kostwinner een uitkering, dan ligt het aandeel personen met een risico op schulden hoger. De grootste risicogroep wordt bij alle uitkeringssoorten dan ook gevormd door eenoudergezinnen. Daar is sprake van een combinatie van de drie risicofactoren: geen partner, kinderen en kostwinner. Onder de categorie "overig" vallen onder meer personen die in een instelling verkeren. Deze categorie is met name voor de Wajong substantieel.
- Uitgesplitst naar regio komen schulden vaker voor in het westen (exclusief G4). Onder uitkeringsgerechtigden van de G4 (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht) komen schulden nog weer vaker voor. Met name geldt dit beeld voor de indicator 'betalingsachterstanden'. Bij het 'maken van schulden' zijn de regionale verschillen kleiner.
- Met name voor de WW daalt het aandeel uitkeringsgerechtigden met schulden naar gelang de uitkering langer voortduurt. Dit versterkt de hypothese dat bij WW-ers schuldenproblematiek veelal veroorzaakt wordt door een snelle wijziging in de omstandigheden en een plotselinge daling van het inkomen. Aanpassingsmechanismen zoals het verlagen van de bestedingen vergen enige tijd, maar leiden voor een relatief grote groep ertoe dat de kans op schulden binnen de uitkering op den duur verkleint. Overigens zijn de verschillen bij de indicator 'maken van schulden' hier wederom kleiner dan bij 'hebben van betalingsachterstanden'.
- Hoe lager het bruto besteedbaar huishoudinkomen des te vaker is er sprake van betalingsachterstanden. Bij € 40.000 zit een breekpunt. Boven die grens neemt het aandeel uitkeringsgerechtigden met betalingsachterstanden fors af voor alle uitkeringssoorten. Voor de indicator 'maken van schulden' ligt het breekpunt op € 30.000.
- Schulden komen vaker voor onder niet-westerse allochtonen, gevolgd door westerse allochtonen en tot slot autochtonen.

Beslagleggingen

Voor Wajong en WGA is per kenmerk bekeken bij welke groepen vaker beslag wordt gelegd op de uitkering (tabel II.3 in bijlage II). Dat zijn de volgende groepen:

- Mannen hebben vaker te maken met beslaglegging dan vrouwen.
- Lager opgeleiden
- Uitkeringsgerechtigden van middelbare leeftijd (bij WGA 25-54 jaar, bij Wajong met name 25-44 jaar)
- Vangnetters en volledig arbeidsongeschikten.

Vragen over schulden aan UWV

Wijkt de groep die contact opneemt qua kenmerken af van de totale uitkeringspopulatie? Daartoe is de groep die contact opgenomen heeft met UWV vergeleken met de groep die dat niet gedaan heeft. Dit is alleen gedaan voor de WW-ers, aangezien er te weinig contacten van arbeidsongeschikten zijn om te analyseren (zie tabel II.2 in bijlage II).

Vergeleken met de populatie die naar verwachting schulden heeft, zoeken de volgende groepen vaker contact met vragen over schulden:

- Mannen vaker dan vrouwen.
- Uitkeringsgerechtigden van middelbare leeftijd.
- Uitkeringsgerechtigden met een toeslag op de uitkering nemen tweemaal zo vaak contact op. Toeslagen duiden op lage inkomens.
- Hoger opgeleiden. Maar de verschillen naar opleiding zijn kleiner dan bij de andere schuldindicatoren.

2.5. Risicogroepen schulden

In de vorige paragraaf is gekeken welke kenmerken uitkeringsgerechtigden met schulden hebben. Omdat verschillende kenmerken met elkaar samenhangen, hoeft een verschil op één van de kenmerken nog niet te betekenen dat er ook sprake is van causaliteit: is het kenmerk van invloed op de kans op schulden? Er kan immers sprake zijn van achterliggende factoren of kenmerken die het daadwerkelijke effect veroorzaken. Bijvoorbeeld onder niet-westerse allochtonen is het aandeel uitkeringsgerechtigden met schulden groter. Maar deze groep is ook jonger en lager opgeleid. Wat is nu de afzonderlijke bijdrage van etniciteit, leeftijd en opleiding op de kans op schulden? In deze paragraaf onderzoeken we dit via multivariate logistische regressieanalyses (zie bijlage III voor nadere toelichting).

Betalingsachterstanden en maken van schulden

In de multivariate analyse (tabel 2.6) vinden we grotendeels dezelfde kenmerken terug als in de vorige paragraaf. Echter nu kunnen we ook de invloed van diverse kenmerken tegen elkaar afzetten. De belangrijkste resultaten zijn:

- Herkomst is de grootste risicofactor voor schulden. Niet-westerse allochtonen hebben een ongeveer viermaal zo grote kans op schulden en westerse allochtonen ongeveer een tweemaal zo grote kans in vergelijking met autochtonen.
- Huishoudinkomen is ook een grote risicofactor. Uitkeringsgerechtigden met lagere huishoudinkomens komen eerder in de problemen dan uitkeringsgerechtigden met hogere inkomens. Daarbij dient bedacht te worden dat het om het huishoudinkomen gaat. Wanneer er een partner is met een inkomen zal het huishoudinkomen hoger liggen. Partners hebben een gunstige invloed op het vermijden van schulden, waarschijnlijk omdat zij ook inkomsten hebben.
- De aanwezigheid van kinderen blijkt een grotere risicofactor dan leeftijd. Huishoudens met kinderen hebben een hogere kans op schulden dan huishoudens zonder kinderen. Eenoudergezinnen hebben het spannen de kroon.
- Het effect van leeftijd is kleiner dan de beschrijvende analyses suggereren en niet eenduidig. De jongste leeftijdsgroep heeft het hoogste risico op betalingsachterstanden. Maar bij het maken van schulden heeft de groep 35-44 jaar het hoogste risico. De kans dat uitkeringsgerechtigden schulden moeten maken is kleiner vanaf 55 jaar en ouder.
- Ook een lage opleiding zien we hier terug als risicofactor, echter alleen bij betalingsachterstanden. De kans op schulden neemt af naarmate de uitkering langer duurt.
- Regionale effecten zijn niet groot.

Tabel 2.6 Kans op schulden
2010-2012, Odds ratio's⁴

Kenmerk (referentiecategorie)	Eén of meer betalingsachterstanden (EU-SILC)	sign.	Huishouden maakt schulden (CCO)	sign.
Aantal	3.508		2.974	
R ² Nagelkerke	0,12		0,13	
Uitkering (WW)				
Wajong	0,90		1,08	
WAO	0,97		1,87	
WIA	0,85		2,06	**
Geslacht (man)				
vrouw	1,05		1,23	
Leeftijd (15 t/m 24 jaar)				
25 t/m 34 jaar	0,69		ref.	
35 t/m 44 jaar	0,77		3,44	**
45 t/m 54 jaar	0,72		3,25	**
55 t/m 64 jaar	0,48	*	2,89	**
Opleiding (lager)				
middelbaar	0,59	***	1,04	
hoger	0,43	***	1,01	
Huishoudsituatie (eenpersoons en overig)				
samenwonend zonder kinderen	0,45	**	2,14	
samenwonend met kinderen	0,79		5,47	
eenouder	1,96	***	3,21	
Positie in het huishouden (kostwinner zonder partner)				
kostwinner met partner	0,92		0,53	
partner	1,29		0,47	
inwonend kind/overig	0,45	**	-	
Regio (Randstad)				
Noord	0,82		0,90	
Oost	0,69	**	0,90	
Zuid	0,88		1,03	
G4	0,94		0,94	
Duur uitkering (<1 jaar)				
1-3 jaar	0,63	**	0,74	
> 3 jaar	0,51	***	0,60	
Huishoudinkomen per jaar (< € 20.000)				
€ 20.000 - € 30.000	0,79		0,53	**
€ 30.000 - € 40.000	0,68	*	0,18	***
€ 40.000 - € 50.000	0,35	***	0,15	***
> € 50.000	0,41	***	0,06	***
Etniciteit (autochtoon)				
westerse allochtoon	2,26	***	1,92	**
niet-westerse allochtoon	3,57	***	4,04	***

Bron: CBS microdata, EU-SILC en CCO, *: sign. 10%, **: sign. 5%, ***, sign 1%

⁴ Zie bijlage III voor uitleg

Beslaglegging

Een multivariate analyse van de kans op schulden is ook uitgevoerd voor personen met een Wajong- of WGA-uitkering, waarbij beslaglegging is gebruikt als indicator voor schulden (tabel 2.7). De bevindingen zijn:

- De kans op beslagleggingen bij de Wajong en WGA ligt in 2011 fors hoger dan in 2012 en 2013.
- Bij de Wajong is er geen verschil tussen mannen en vrouwen. Bij de WGA hebben vrouwen een lagere kans op beslag.
- Leeftijd vertoont grotendeels een n-vormig verband. De kans dat er beslag wordt gelegd op de uitkering is het kleinst bij de jongste en de oudste categorie. Voor uitkeringsgerechtigden met een Wajong-uitkering is de kans op beslaglegging het grootst in de categorie 25-34 jaar, voor uitkeringsgerechtigden met een WGA-uitkering is dit de categorie 35-44 jaar.
- Lager opgeleiden hebben een grotere kans op beslaglegging dan hoger opgeleiden. Met name voor de Wajong zijn de verschillen tussen laag en hoog opgeleiden groot.
- Vangnetters in de WGA hebben een tweemaal zo grote kans op beslag als niet-vangnetters.
- Volledig arbeidsongeschikten in de WGA hebben eveneens een bijna tweemaal zo grote kans op beslag als gedeeltelijk arbeidsongeschikten.

In grote lijnen komen deze bevindingen overeen met de analyse van risicofactoren gebaseerd op de indicatoren 'betalingsachterstanden' en 'maken van schulden'. De analyses zijn echter niet geheel vergelijkbaar zijn: voor beslagleggingen zijn integrale data gebruikt, terwijl gegevens over betalingsachterstanden en maken van schulden afkomstig zijn van steekproeven. Bij de laatste twee zijn er echter weer meer achtergrondkenmerken beschikbaar dan bij de beslagleggingen.

Tabel 2.7 Kans op beslaglegging voor Wajong en WGA
2011-2013, Odds ratio's

Kenmerk (referentiecategorie)	Wajong	sign.	WGA	sign.
Aantal (x1.000)	681		356	
R ² Nagelkerke	0,09		0,09	
Jaar (2011)				
2012	0,68	***	0,55	***
2013	0,73	***	0,58	***
Geslacht (man)				
vrouw	0,99		0,58	***
Leeftijd (15 t/m 24 jaar)				
25 t/m 34 jaar	1,97	***	2,18	***
35 t/m 44 jaar	1,67	***	2,47	***
45 t/m 54 jaar	1,25	***	2,24	***
55 t/m 64 jaar	0,86	***	1,33	***
Opleiding (lager)				
middelbaar	0,52	***	0,76	***
hoger	0,16	***	0,45	***
onbekend	0,38	***	0,71	***
Vangnet (geen vangnet)				
vangnet	n.v.t.		2,17	***
Mate van ao (volledig)				
gedeeltelijk	n.v.t.		0,57	***

Bron: UWV, *: sign. 10%, **: sign. 5%, ***, sign 1%

3. Schulden aan UWV

3.1. Vorderingen

Schulden aan UWV ontstaan wanneer er sprake is van teveel ontvangen uitkering. Als een uitkeringsgerechtigde zijn verplichtingen aan UWV niet is nagekomen, kan er daarnaast sprake zijn van een boete. In dit hoofdstuk gaat over uitkeringsgerechtigden die een schuld hebben aan UWV, de omvang van de vorderingen en het proces van inning. Boetes, ongeacht of ze nu leiden tot een vordering of niet, komen in hoofdstuk 4 aan de orde.

Vorderingen als indicator van schulden

Uitkeringsinstanties moeten teveel verstrekte uitkering terugvorderen. Voor gemeenten geldt bij teveel betaalde WWB-uitkeringen een bevoegdheid, voor UWV is dit een verplichting. Personen aan wie teveel uitkering is verstrekt, hebben dus een schuld aan UWV. Veelal vindt bij te veel betaalde uitkeringen door UWV een verrekening plaats met de lopende uitkering, een zogenaamde 'zachte' vordering. Wanneer de uitkering echter niet meer loopt, is dit onmogelijk en dient te worden teruggevorderd. Als gevolg daarvan is bij personen die een vordering krijgen, de uitkering meestal ten einde. Van belang is dus te constateren dat het bij vorderingen vaak om ex-uitkeringsgerechtigden van UWV gaat. Vorderingen komen daarom ook relatief wat vaker voor bij de wat korter lopende uitkeringen als WW en ZW. Bij langer lopende arbeidsongeschiktheidsuitkeringen kan er immers vaker verrekend worden.

Samengevat is bij het gebruik van vorderingen als indicator van schulden van belang te realiseren dat:

- het gaat om een schuld aan UWV, die ontstaan is door teveel verstrekte uitkering
- er per wet verschillen zijn die ontstaan door de gemiddelde duur van de uitkering
- het meestal gaat om ex-uitkeringsgerechtigden, aangezien de uitkering veelal beëindigd is.

Wanneer iemand informatie heeft verzwegen die van invloed is op de hoogte van de uitkering, legt UWV tegelijkertijd met de vordering voor het bedrag van de teveel verstrekte uitkering ook een boete op. De Wet aanscherping handhaving en sanctiebeleid SZW-wetgeving (Fraudewet) is ingevoerd op 1 januari 2013. De wet bepaalt dat bij de eerste overtreding de boete gelijk is aan 100% van het bruto benadelingsbedrag. Bij de invordering moet in dat geval ook rekening worden gehouden met de beslagvrije voet. Is er sprake van recidive, gedefinieerd als een tweede overtreding of meer binnen 5 jaar binnen hetzelfde uitvoeringscluster (UWV, gemeente) dan bedraagt de boete 150% en hoeft er bij invordering van de boete geen rekening gehouden te worden met de beslagvrije voet. In december 2014 heeft Minister Asscher de Fraudewet aangepast. Voortaan mogen uitvoerders als UWV alleen nog een boete van 100 procent opleggen als iemand doelbewust heeft gefraudeerd (zie Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2014).

3.2. Uitkeringsgerechtigden met schulden bij UWV

Ruim de helft van de vorderingen heeft betrekking op de WW, zo blijkt uit tabel 3.1. Bijna een derde van de geregistreerde vorderingen betreft boetes. Deze komen in het bestand vaak samen voor met een 'normale' vordering. Het gemiddeld bedrag van de vordering is ongeveer 1.750 euro maar verschilt sterk per uitkeringssoort. Ook binnen uitkeringssoorten zijn er grote variaties. In een enkel geval is de vordering opgelopen tot boven 100.000 euro. Bij boetes is het gemiddelde bedrag iets meer dan 1.000 euro. Samenhangend met de invoering van de nieuwe fraudewet werden vanaf 1 januari 2013 veel boetes gegeven van 100% van het te vorderen bedrag. Voor deze datum waren de boetes gemiddeld lager.

Tabel 3.1 Aantal en aandeel vorderingen naar type uitkering en boetes

juli 2013-juli 2014

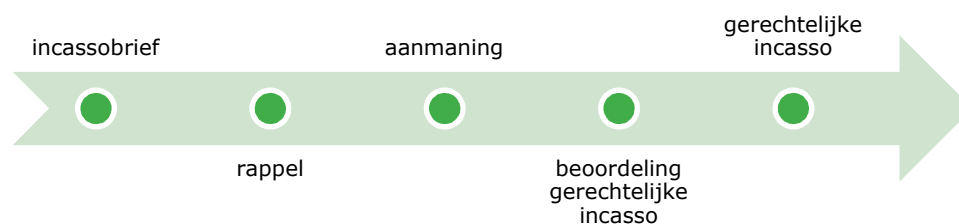
	Wajong	WAO	WIA	WAZ	WW	boetes ⁵	Totaal
Aantal (x1.000)	12	6	10	2	96	58	
Aandeel	7	3	5	1	52	32	
Gemiddeld bedrag	1.571	4.742	2.277	5.102	1.933	1.011	

Bron: UWV

3.3. Innen van vorderingen

UWV proces bij vorderingen

Het proces van inning verloopt bij aanvang deels geautomatiseerd, maar wordt, indien terugbetaling uitblijft, steeds meer individueel maatwerk. Schematisch is het proces in figuur 3.2 weergegeven. Instroom in het vorderingsproces begint met de beschikking dat een bedrag moet worden terugbetaald via een incassobrief. Als 4 weken daarna nog niet gereageerd is met een betaling of een voorstel van de klant voor afbetaling in termijnen, volgt een rappel. Weer twee weken later volgt een aanmaning. Nog eens twee weken daarna vindt beoordeling plaats of gerechtelijke incasso op zijn plaats is. Onder meer wordt hierbij bekeken of de vordering boven een drempelwaarde zit en of de kosten opwegen tegen de baten. Zo ja, dan start de fase van gerechtelijke incasso en gaat UWV een deurwaarder inschakelen.

Figuur 3.2 Schematische weergave vorderingsproces UWV⁶

Indien men een termijnregeling voorstelt, wordt meestal een termijn van een jaar afgesproken. De (veelal maandelijkse) termijnen binnen het jaar hoeven echter niet gelijk te zijn. Bij een termijnregeling wordt wettelijke rente in rekening gebracht indien ook aangemaand is. Iemand kan een langere regeling dan een jaar 'krijgen' als hij/zij met gebruik van de maximale aflossingscapaciteit toch niet binnen een jaar de schuld kan aflossen. Dit onderzoekt UWV met behulp van een inkomstenonderzoek. Daarbij wordt het inkomen van de persoon in kaart gebracht, de beslagvrije voet vastgesteld en de maximale aflossingscapaciteit bepaald. Een dergelijk inkomensonderzoek zal jaarlijks herhaald worden zolang de regeling loopt, tenzij duidelijk is dat de aflossingscapaciteit niet veranderd is.

Er zijn meerdere situaties waarin UWV incassomaatregelen opschort. Het gaat bijvoorbeeld om de volgende situaties:

- Iemand zit in de wettelijke of minnelijke schuldsanering. De vordering van UWV wordt opgeschort, maar start deze weer op als het traject van wettelijke schuldsanering strandt. Als het traject wel succesvol verloopt, boekt UWV restant af.
- Als iemand geen afloscapaciteit heeft, bekijkt UWV regelmatig (minimaal 1 maal per jaar) of er wel capaciteit is. Ook kan de klant zelf melden dat hij capaciteit heeft.
- Iemand is spoorloos. Ook hier onderzoekt UWV regelmatig of iemand weer is opgedoken.

⁵ Van vorderingen die voortkomen uit een boete is niet bekend wat de moederwet is. Uit hoofdstuk 4 blijkt dat dit in het overgrote deel van de gevallen de WW betreft.

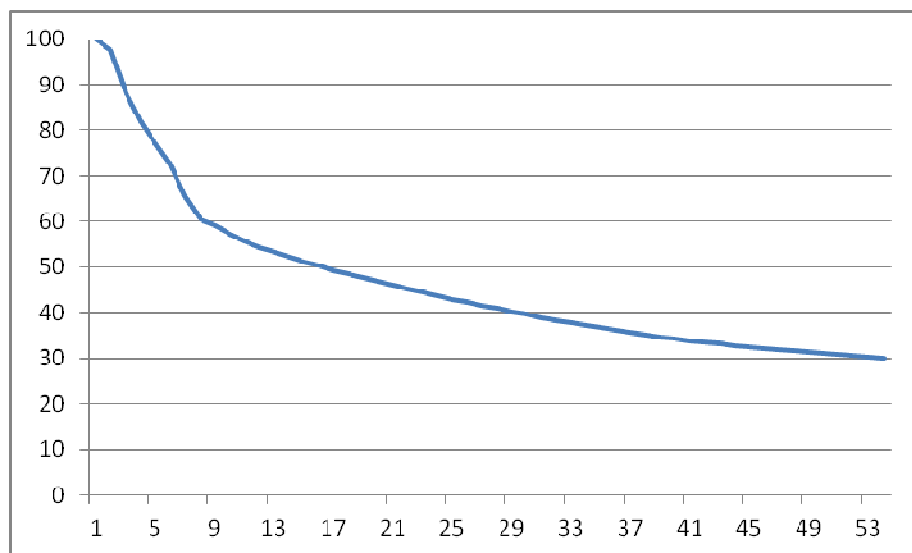
⁶ Termijnregelingen kunnen gedurende het gehele proces gestart worden en zijn daarom uit de figuur weggelaten.

Inning

Om te onderzoeken wat de tijdsduur is tot inning van de vordering, zijn alle vorderingen over de tijd gevolgd en weergegeven in een curve (figuur 3.3)⁷. Deze curve geeft het percentage openstaande vorderingen van week tot week. De vorderingen die nog lopen tot oktober 2014 zijn meegenomen. Daardoor eindigen niet alle vorderingen.

Het aandeel dat binnen een week volledig is geïnd is 2,5%. In de tweede tot en met zesde week fluctueert het aandeel tussen 6 tot 10% van de openstaande vorderingen. Dit heeft tot gevolg dat na 6 weken bijna een kwart van de vorderingen geïnd is. Tussen de zevende en achtste week daalt het aandeel. Zo'n 60% staat dan nog (geheel of gedeeltelijk) open. Na een jaar staat 30% van de vorderingen nog (gedeeltelijk) open.

Figuur 3.3 Percentage openstaande vorderingen per week vanaf begin vordering juli 2013 - juli 2014, gevolgd tot oktober 2014

Bron: UWV

Het hebben van schulden zorgt ervoor dat de inning van vorderingen twee keer zo lang duurt (tabel 3.4). Overigens dient daarbij wel bedacht te worden dat vorderingen opgelegd worden indien de uitkering niet meer loopt, zodat we het hebben van schulden niet altijd zullen waarnemen. Verder blijkt dat grotere bedragen logischerwijs minder snel geïnd worden dan kleinere bedragen. Gecorrigeerd voor omvang van het bedrag is ook een volgorde bepaald in snelheid van innen tussen de wetten waarop de vordering betrekking heeft. Vorderingen op de WAZ worden het snelst geïnd. De overige wetten ontlopen elkaar niet veel. De vorderingen van de WIA worden daarna het snelst geïnd, gevolgd door WAO, Wajong en WW.

Tabel 3.4 Effecten op duur tot inning vordering 2011-2013, Hazard ratio's⁸

Kenmerk (referentiecategorie)	sign.
Bedrag vordering (logaritme in euro)	0,72 ***
Uitkering (WGA)	
Wajong	0,92 ***
WAZ	1,21 ***
WAO	0,86 ***
Beslaglegging (geen beslaglegging)	
beslaglegging	0,42 ***

Bron: UWV

⁷ De figuur is een Kaplan-Meier curve.

⁸ Voor uitleg zie bijlage III

4. Invloed van schulden op naleving en arbeidsparticipatie

4.1. Gevolgen van schulden voor naleving en arbeidsparticipatie

Handhaving en re-integratie zijn belangrijke taken van UWV. Schulden kunnen hierop van invloed zijn. In dit hoofdstuk worden de gevolgen van schulden onderzocht voor naleving en arbeidsparticipatie. De derde en vierde onderzoeksvraag staan hierbij centraal:

- Is de aanwezigheid van schuldenproblematiek van invloed op de naleving van plichten door klanten? Komen uitkeringsgerechtigden met schulden hun plichten jegens UWV vaker of minder vaak na dan uitkeringsgerechtigden zonder schulden?
- Is de aanwezigheid van schulden van invloed op arbeidsparticipatie? Komen uitkeringsgerechtigden met schulden sneller of minder snel aan het werk dan uitkeringsgerechtigden zonder schulden?

Schulden kunnen de aandacht opeisen van uitkeringsgerechtigden en vormen daarom een potentieel risico voor naleving van plichten. Het gevolg kan zijn dat informatie niet of te laat wordt doorgegeven, waardoor sprake van fraude is. Ook kunnen schulden er toe leiden dat uitkeringsgerechtigden niet of onvoldoende inspanning verrichten om aan het werk te komen. Dan kan de uitkeringsgerechtigde een maatregel opgelegd krijgen en is de kans groot dat deze langer in de uitkering blijft, met als gevolg een lagere arbeidsparticipatie.

De verklarende analyses in dit hoofdstuk betreffen alleen de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Ten tijde van dit onderzoek waren de gegevens over beslagleggingen bij de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen wel beschikbaar, maar de beslaglegginggegevens bij de WW nog niet.⁹ Binnenkort zullen ook deze gegevens beschikbaar komen zodat we kunnen vast stellen hoe schulden bij WW-ers samenhangen met regelovertreding of arbeidsparticipatie. Hoewel we in dit onderzoek dus geen antwoord kunnen geven op de vraag of schulden van invloed zijn op de arbeidsparticipatie vanuit de WW, is er wel een andere bron die iets zegt over de mogelijke samenhang tussen financiële problemen en arbeidsparticipatie. In ander lopend onderzoek is namelijk in 2014 aan WW-ers gevraagd of zij denken dat hun financiële situatie een probleem is voor werkgevers om hen aan te nemen.¹⁰ Bijna 10% van de WW-ers die deze vraag beantwoordden denkt dat hun financiële situatie een (zeer) groot probleem vormt voor een werkgever.

4.2. Invloed van schulden op naleving

Wanneer burgers hun verplichtingen jegens UWV niet nakomen, kan UWV sancties opleggen. Er zijn twee soorten sancties, maatregelen en boetes. Boetes worden opgelegd wanneer burgers niet voldoen aan de informatieplicht, zoals informatie verzwijgen die van invloed is op de hoogte van de uitkering. Maatregelen worden opgelegd wanneer burgers zich niet aan de inspanningsplicht houden, bijvoorbeeld omdat ze te weinig solliciteren. Een maatregel betreft een korting van een bepaald percentage op de uitkering gedurende een bepaalde periode. UWV volstaat in sommige gevallen met een waarschuwing, bijvoorbeeld bij de eerste keer niet voldoende solliciteren. In dat geval wordt er geen korting ingehouden op de uitkering. In dit onderzoek worden waarschuwingen meegenomen bij de maatregelen. Voor in te gaan op de invloed van schulden op naleving is het handig om iets meer inzicht in het aantal boetes en maatregelen te krijgen.

4.2.1. Boetes

Het jaarlijks aantal boetes schommelt rond de 40.000 per jaar (zie tabel II.X bijlage II). In de eerste 7 maanden van 2014 ligt het aantal boetes al ongeveer even hoog als het aantal in vorige jaren over het gehele jaar. Dit wordt verklaard door het verscherpte handhavingsbeleid, culminerend in de Businesscase Versterking Toezicht binnen UWV, waarmee extra middelen voor handhaving worden ingezet. Zo'n 80% van de boetes is voor WW-uitkeringsgerechtigden. De overige (combinaties van) wetten hebben ongeveer een even groot aandeel boetes. Naast de dynamiek (veel in- en uitstroom) is het grote aandeel van de

⁹ Vanwege invoering van de Wet Werk en Zekerheid is er een freeze op het WWO systeem en geen capaciteit beschikbaar om beslagleggingen uit dit systeem te ontsluiten.

¹⁰ Onderzoek in het kader van de doorontwikkeling van de werkverkenner. In 2014 vulden bijna 62.000 WW'ers in 11 koplopervestigingen een vragenlijst in; 9,4% vond hun financiële situatie een (zeer) groot probleem voor de werkgever om hen aan te nemen.

WW ook verklaarbaar door de sollicitatieplicht en (tijdig) door moeten geven van veranderingen, bijvoorbeeld in bijverdiensten.

Tabel 4.2 Percentage uitkeringsgerechtigden met boete voor Wajong en WGA
2011-2013, Procenten

Kenmerk	Wajong	WGA
Aantal (x1.000)	681	356
Beslaglegging		
geen beslaglegging	1,0	0,9
beslaglegging	3,5	2,1

Bron: UWV

Onder uitkeringsgerechtigden met een beslaglegging komen meer personen voor die een boete hebben (tabel 4.2). De verschillen tussen groepen uitkeringsgerechtigden die een boete ontvangen zijn voor de overige kenmerken niet groot (zie tabel II.6, bijlage II):

- Mannen krijgen iets vaker een boete dan vrouwen, met name voor de WW.
- Jongeren krijgen in vergelijking met de andere leeftijdscategorieën iets vaker een boete en uitkeringsgerechtigden van middelbare leeftijd weer vaker dan ouderen.
- Gedeeltelijk arbeidsongeschikten in de WGA hebben een tweemaal zo groot aandeel met een boete dan volledig arbeidsongeschikten.
- Bij de WW is onder uitkeringsgerechtigden met een toeslag het aandeel dat een boete heeft eveneens bijna tweemaal zo hoog als onder uitkeringsgerechtigden zonder toeslag.

4.2.2. Maatregelen

Meer dan 97% van alle maatregelen heeft betrekking op de WW. Uiteraard heeft dit te maken met de wet- en regelgeving en de dynamiek in het uitkeringsbestand. Er is immers veel meer in- en uitstroom dan bij andere wetten. Bovendien is er vaker sprake van informatie en wijzigingen die dienen te worden doorgegeven. Net als bij boetes vindt er een stijging in de laatste jaren plaats. Opmerkelijk is de daling bij Wajong en WAO. Bij de laatste is dit enigszins te verklaren uit een teruglopend aantal uitkeringsgerechtigden. De overtredingen kunnen zeer divers van aard zijn en kunnen betrekking hebben op tijdige aanvraag, informatieverstrekking, opvolgen voorschriften, plichten in het kader van re-integratie en werkhervatting en plichten gericht op het beperken van het risico op arbeidsongeschiktheid of werkloosheid.

Tabel 4.3 Percentage uitkeringsgerechtigden met maatregel voor Wajong, WGA
2011-2013, Procenten

Kenmerk	Wajong	WGA
Aantal (x1.000)	681	356
Beslaglegging		
geen beslaglegging	0,3	0,5
beslaglegging	0,5	0,9

Bron: UWV

Bij uitkeringsgerechtigden met een beslaglegging is het aandeel dat een maatregel opgelegd krijgt even groot als onder uitkeringsgerechtigden zonder beslaglegging (tabel 4.3). Net als bij de boetes is een analyse gemaakt van aandelen uitkeringsgerechtigden met een maatregel voor diverse kenmerken (zie tabel II.7 in bijlage II):

- In 2013 stijgt het aandeel maatregelen onder uitkeringsgerechtigden flink.
- Tussen mannen en vrouwen zijn de verschillen gering.
- Net als bij boetes vindt regelovertreding met name plaats bij jongeren.
- Gedeeltelijk arbeidsongeschikten en vangnetters binnen de WGA krijgen vaker een maatregel.

4.2.3. Invloed van schulden op naleving

Personen met een beslaglegging hebben een grotere kans op een boete of maatregel dan personen zonder beslaglegging. Dit effect is groter voor boetes dan voor maatregelen. Het hebben van een schuld betekent ongeveer een 2,5 tot 3 keer grotere kans op een boete en een anderhalf maal zo grote kans op een maatregel (tabel 4.4 en 4.5). Om dit te onderzoeken zijn logistische regressies uitgevoerd voor de kans op een boete voor de kans op een maatregel (zie bijlage III). Om eventuele causaliteitsproblemen te voorkomen (het beslag is een gevolg van de boete of maatregel) zijn beslagleggingen die meer dan drie maanden na de vordering plaatsvinden, buiten beschouwing gelaten (dit betreft steeds kleine groepen tot maximaal 2% van de beslagleggingen).

Schulden vergroten dus de kans op niet-nalevend gedrag. Dit onderzoek geeft echter geen inzicht in het mechanisme op de naleving. Mogelijk leiden schulden op een directe wijze tot niet-nalevend gedrag, bijvoorbeeld door fraude uit financiële 'noodzaak'. Daarnaast zijn er mogelijk ook onderliggende factoren die het verband verklaren. Schulden eisen aandacht op waardoor andere zaken minder aandacht krijgen (Mullainathan en Shafir, 2013). Mogelijk is de groep met schulden daardoor slordig met administratieve verwerking van rechten en plichten die voortvloeien uit het hebben van een uitkering.

Tabel 4.4 Kans op boete, Wajong en WGA
2011-2013, Odds ratio's

Kenmerk (referentiecategorie)	Wajong sign.	WGA sign.
N: 2011-2013 (x1.000)	681	356
R ² Nagelkerke	0,08	0,04
Beslaglegging (geen beslaglegging)		
beslaglegging	3,08 ***	2,53 ***

*: sign. 10%, **: sign. 5%, ***, sign 1%

Bron: UWV

Tabel 4.5 Kans op maatregel, Wajong en WGA
2011-2013, Odds ratio's

Kenmerk (referentiecategorie)	Wajong sign.	WGA sign.
N: 2011-2013 (x1.000)	681	356
R ² Nagelkerke	0,09	0,05
Beslaglegging (geen beslaglegging)		
beslaglegging	1,60 ***	1,54 ***

*: sign. 10%, **: sign. 5%, ***, sign 1%

Bron: UWV

Uit de analyses blijkt verder (zie tabel II.8 en II.9 bijlage II):

- Mannen hebben een hogere kans op boetes en maatregelen.
- De kans op een boete of maatregel neemt af met het stijgen van de leeftijd voor alle uitkeringsgroepen. Opleiding heeft alleen binnen de WW een eenduidig effect: hoger opgeleiden leven beter na dan lager opgeleiden.¹¹ Bij de andere wetten doen zich minder eenduidige patronen voor.
- Vangnetters binnen de WGA hebben een tweemaal zo grote kans op een maatregel dan niet-vangnetters. Dit kenmerk beïnvloedt de kans op een boete niet.
- Bij gedeeltelijk arbeidsongeschikten binnen de WGA is de kans op overtreding ongeveer een factor twee groter dan voor volledig arbeidsongeschikten.

4.3. Invloed van schulden op arbeidsparticipatie

Van de uitkeringsgerechtigden met een WGA uitkering zonder beslaglegging op de uitkering ging in de periode 2011-2013 4,9% aan het werk. Bij de WGA 'ers met beslaglegging op de uitkering was dit 4,0%. In de Wajong lag het aandeel dat aan het werk ging in diezelfde periode op 0,2% wanneer er geen beslag

¹¹ Een onbekende opleiding heeft voor WW een hoge kans op een boete of maatregel. Waarschijnlijk is dit een registratie-effect: de opleiding is onbekend omdat deze groep zich niet, pas laat of onvolledig heeft ingeschreven bij UWV Werkbedrijf.

lag op de uitkering en 0,1% als er wel beslag lag op de uitkering. Voor uitkeringsgerechtigden met beslaglegging neemt de kans dat ze aan het werk gaan af. Voor de Wajong neemt de kans af tot 50% en voor de WGA tot 88% in vergelijking met personen of periodes zonder beslaglegging (tabel 4.6). Om deze invloed van schulden op arbeidsparticipatie vast te stellen is een duurmodel gebruikt (zie bijlage III). Hierin wordt gekeken naar de invloed van kenmerken van de uitkeringsgerechtigde op de kans op werk.¹² De groep die bij aanvang van de uitkering (of waarnemingsperiode) reeds een baan heeft, is bij deze analyse buiten beschouwing gelaten. Werk is gedefinieerd als een betaalde baan, dan wel een SW-baan in geval van Wajong. Uit deze analyse kunnen we dus concluderen dat het hebben van schulden de kans op werk verlaagt.

Tabel 4.6 Effecten op duur tot werk, Wajong en WGA
Instroom Wajong: 2011-2013, instroom WGA: 2011-2012, hazard ratio's

Kenmerk (referentiecategorie)	Wajong sign.	WGA sign.
Aantal (x1.000)	189	100
Beslaglegging (geen beslaglegging)		
beslaglegging	0,50 ***	0,88 ***

*: sign. 10%, **: sign. 5%, ***, sign 1%

Bron: UWV

Daarnaast blijkt uit de analyse (tabel II.10 bijlage II):

- Vrouwen vinden iets minder snel een baan dan mannen bij de Wajong. Dit effect is bij de WGA niet significant.
- Leeftijd en opleiding hebben het verwachte effect op werk. Ouderen en laag opgeleiden vinden minder snel werk.
- Bij de WGA geldt dat vangnetters een langere uitkeringsduur hebben.
- Gedeeltelijk arbeidsongeschikten hebben een hogere kans op werk.

Het was tot nu toe onduidelijk wat de relatie tussen het hebben van schulden en werkhervatting van uitkeringsgerechtigden is. De effecten die in dit onderzoek gevonden zijn tonen aan dat schulden een belemmering vormen voor werk. Waar dat precies door komt blijkt niet uit de analyses. Enerzijds kan het hebben van schulden betekenen dat uitkeringsgerechtigden extra gemotiveerd zijn om te zoeken naar werk of sneller een baan zullen accepteren omdat hun financiële situatie daarom vraagt. Het uitzicht dat de extra verdiensten afgedragen dienen te worden aan de schuldeisers kan bijvoorbeeld in geval van beslaglegging demotiverend werken. Ook stress van het hebben van schulden kan een belemmering vormen om aan het werk te gaan. Uit (sociaalpsychologisch) onderzoek is gebleken dat schulden 'blikvernauwend' werken, waardoor men meer moeite heeft rationele beslissingen te nemen (Mullainathan en Shafir, 2013). Vanuit het perspectief van werkgevers zijn er mogelijk ook belemmeringen voor aanneming van potentiële werknemers op wier inkomen beslag berust. Salarisadministraties dienen aangepast te worden en een deel van het loon dient te worden overgeboekt aan schuldeisers. Werkgevers zijn al snel een uur of langer kwijt aan de verwerking van een beslaglegging. Naast de administratieve last is er potentieel productiviteitsverlies van de werknemer met beslaglegging door verminderde productiviteit of een hoger ziekteverzuim (Nibud, 2012a). Per saldo zijn deze effecten groter dan het effect dat het hebben van schulden uitkeringsgerechtigden extra motiveert om te zoeken naar werk of ervoor zorgt dat ze sneller een baan accepteren omdat de financiële situatie daarom vraagt.

¹² De uitkering hoeft bij werk niet noodzakelijkerwijs te beëindigen. Wel betekent einde van de uitkering censurering van de waarneming. Zie Bijlage III voor meer informatie.

Lijst van afkortingen

CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CCO	Consumenten Conjunctuur Onderzoek
EU-SILC	European Union Statistics on Income and Living Conditions
IVA	Inkomensvoorziening Volledig Arbeidsongeschikten
Nibud	Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting
NVVK	Nederlandse Vereniging voor Volkskrediet
nWajong	nieuwe Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten
TW	Toeslagenwet
Wajong	Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten
WAO	Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering
WAZ	Wet Arbeidsongeschiktheidsverzekering Zelfstandigen
WGA	Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsongeschikten
WIA	Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen
WW	Werkloosheidswet

Literatuurlijst

Goedhuys, M., Oostrom, L., Slagter, T. en Sluiter, N. (2013). Samenloop van regelingen en voorzieningen binnen huishoudens in 2011. Landelijke cijfers. Maatwerktabel geraadpleegd via <http://www.cbs.nl>.

Guiaux, M. en H. Houwing (2014). Schulden en armoede bij uitkeringsgerechtigden. UWV Kennisverslag 2014-1. Amsterdam.

Kerckhaert, A.C., en Ruig, L.S. de (2013). Huishoudens in de rode cijfers 2012. Omvang en achtergronden van schuldenproblematiek bij huishoudens. Panteia, Zoetermeer.

Kiefer, N.M. (1988). Economic Duration Data and Hazard Functions, *Journal of Economic Literature*, Volume 26, Issue 2, 646-679.

Mullainathan S. en E. Shafir (2013). Schaarste - Hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen. Maven Publishing, Amsterdam.

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2014). Kamerbrief Fraudewet, onderzoek Nationale Ombudsman en aanbieding rapport Inspectie SZW 'De Boete belicht', 16 december 2014. Den Haag.

Nibud (2012a). Financiële problemen op de werkvloer. Op weg naar effectieve schuldhulp. Schuldhulpverlening in bedrijf. Nibud, Utrecht.

Nibud (2012b). Geldzaken in de praktijk. Nibud, Utrecht.

Nibud (2014). Overkoepelende blik op de omvang en preventie van schulden in Nederland. Nibud, Utrecht.

Peeters, S., Combrink-Kuiters, L. & Vlemmings, M. (2013). Monitor Wsnp. Negende meting over de periode 2012, p. 10. Raad voor Rechtsbijstand, Centraal Bureau voor de Statistiek, Bureau Wsnp. Utrecht/Den Haag.

UWV (2013). Statistische Tijdreeksen UWV 2012. UWV, Amsterdam.

UWV (2014). Kwantitatieve informatie 2013, versie 3.0. UWV, Amsterdam.

Westhof, F., en Tom, M. (2014). Monitor Betalingsachterstanden 2014. Panteia, Zoetermeer.

Wooldridge, J.M. (2013), *Introductory Econometrics, A Modern Approach, Fifth Edition*. Mason, USA.

Begrippenlijst

Boete: UWV legt aan uitkeringsgerechtigden een boete op bij overtreding van de informatieplicht, i.c. fraude. Dit wordt bij niet onmiddellijke betaling een schuld aan UWV.

Beslaglegging: beslag dat een schuldeisende partij legt op de uitkering van een uitkeringsgerechtigde. De beslaglegging is beperkt tot dat deel van het inkomen dat boven de beslagvrije voet ligt, zodat voldoende inkomen overblijft voor direct levensonderhoud.

Inkomen: bruto besteedbaar huishoudinkomen.

Maatregel: korting voor bepaalde periode op een lopende uitkering als uitkeringsgerechtigde zich niet aan de inspanningsplicht houdt, bijvoorbeeld vanwege te weinig solliciteren.

Niet-westerse allochtoon: persoon die in het buitenland geboren is, of van wie een van de ouders in het buitenland geboren is. Niet-westerse allochtonen zijn allochtonen met als herkomstgroepering een van de landen in Afrika, Latijns-Amerika of Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije. Bepalend voor de herkomstgroepering van een persoon is het geboorteland. Indien dit Nederland is, is het geboorteland van de moeder bepalend. Is dit ook Nederland, dan wordt de herkomstgroepering door het geboorteland van de vader bepaald.

Regio: regionale verdeling gebaseerd op de provincie van de woonplaats van de uitkeringsgerechtigde. Noord: Groningen, Friesland, Drenthe. Oost: Overijssel, Flevoland, Gelderland. Zuid: Zeeland, Noord-Brabant, Zeeland. West: Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht, exclusief G4. G4: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht.

Vangnetters: werknemers die geen werkgever (meer) hebben als zij de WGA instromen, zoals zieke ww-gerechtigden, zieke uitzendkrachten en zieke werknemers van wie het dienstverband afloopt tijdens ziekte.

Verrekening: vindt plaats wanneer UWV teveel ontvangen uitkering (eventueel in termijnen) verrekent met een lopende uitkering.

Vordering: vindt plaats wanneer UWV teveel ontvangen uitkering niet kan verrekenen. Bijvoorbeeld omdat de uitkering beëindigd is. Bij vorderingen kan ook sprake zijn van een boete. Kan gezien worden als een schuld aan UWV.

Westerse allochtoon: persoon die in het buitenland geboren is, of van wie een van de ouders in het buitenland geboren is. Westerse allochtonen zijn allochtonen met als herkomstgroepering een van de landen in Europa (exclusief Turkije), Noord-Amerika, Oceanië, Indonesië of Japan. Bepalend voor de herkomstgroepering van een persoon is het geboorteland. Indien dit Nederland is, is het geboorteland van de moeder bepalend. Is dit ook Nederland, dan wordt de herkomstgroepering door het geboorteland van de vader bepaald.

Bijlage I Gebruikte bestanden

CBS-gegevens

EU-SILC

EU-SILC, de afkorting van European Union Statistics on Income and Living Conditions, is een Europees gestandaardiseerde enquête die ook onder de Nederlandse beroepsbevolking wordt gehouden. Het onderwerp van de enquête is het niveau en de structuur van armoede en sociale uitsluiting. EU-SILC is een zogenaamd roterend panelonderzoek. Het panel van steekproefpersonen wordt getrokken uit personen die eerder hebben meegedaan aan de Enquête Beroepsbevolking (EBB). De steekproefpersonen worden vier jaar lang met tussenpozen van een jaar gevolgd.

Er zijn drie operationalisaties van de schuldsituatie binnen het huishouden.

Allereerst is gevraagd naar de aanwezigheid van betalingsachterstanden in de afgelopen 12 maanden bij de betaling van:

- huur/hypotheek
- rekening gas/water/elektra
- op afbetaling gekochte goederen.

Tevens is gevraagd naar financiële beperkingen. Heeft het huishouden voldoende geld om/voor:

- huis goed te verwarmen
- warme maaltijd elke twee dagen
- kennissen/familie minstens een keer per maand te eten te vragen
- regelmatig nieuwe kleding te kopen
- jaarlijks een week op vakantie te gaan
- versleten meubels te vervangen
- onverwacht uitgaven te doen hoger dan € 850.

Tot slot is er ook een vraag gesteld in hoeverre huishoudens momenteel kunnen rondkomen van het totale netto huishoudinkomen. De antwoordcategorieën zijn daarbij (naast weet niet/wil niet zeggen):

- zeer moeilijk
- moeilijk
- eerder moeilijk
- eerder gemakkelijk
- gemakkelijk
- zeer gemakkelijk.

In het onderzoek is met name ingegaan op de aanwezigheid van betalingsachterstanden in de afgelopen 12 maanden als indicator voor het hebben van schulden. Deze indicator ligt het dichtst bij het concept schuld. Het hebben van financiële beperkingen en het rondkomen vormen eerder een indicator van armoede dan van schulden.

De volgende achtergrondkenmerken zijn beschikbaar uit de enquête of door koppeling met het Sociaal Statistisch Bestand (SSB): geslacht, leeftijd, opleiding, samenstelling van en plaats in het huishouden, gemeente, herkomst en besteedbaar inkomen. De data van EU-SILC zijn gekoppeld aan uitkeringsgegevens van UWV, waardoor begindatum en type uitkering ook beschikbaar zijn.

Voor het onderzoek zijn de jaargangen 2010, 2011 en 2012 gekoppeld. Het CBS heeft gewichten bepaald waarbij rekening is gehouden met de soort uitkering. Bij het presenteren van landelijke totalen zijn deze gewichten gebruikt.

CCO

Het CCO (Consumenten Conjunctuuronderzoek) is een maandelijks terugkerende telefonische enquête onder huishoudens in Nederland. Doel van de enquête is het verschaffen van actuele informatie over consumentenopvattingen met betrekking tot de algemene economische ontwikkeling en de financiële situatie van het eigen huishouden. Met behulp van het onderzoek wordt inzicht verkregen in de opvattingen van consumenten, onder meer ten aanzien van de aankoop van duurzame consumptiegoederen. Tevens worden veranderingen in optimisme of pessimisme op korte termijn gesignaleerd, waarmee vroegtijdig een indicatie van een mogelijke trendwijziging van de particuliere consumptie beschikbaar is.

Maandelijks worden zo'n 1.600 personen geënquêteerd. Voor het onderzoek zijn de maandbestanden van januari 2010 tot en met december 2012 gebruikt. Gegevens zijn gekoppeld aan uitkeringsgegevens UWV. Hierdoor zijn begindatum van de uitkering en type uitkering voor analyse beschikbaar.

In vragenlijst van het CCO is ook een vraag opgenomen die mogelijk een indicatie geeft van de aanwezigheid van schulden of het risico daarop. Zo wordt gevraagd naar de financiële situatie van het huishouden met als antwoordmogelijkheden de volgende vijf categorieën:

- komt te kort en moet schulden maken
- komt te kort en moet spaarmiddelen aanspreken
- kan precies rondkomen
- houdt een beetje over
- houdt veel over.

Het CBS heeft geen gewichten bepaald. Binnen het onderzoek is gewogen naar geslacht leeftijd en type uitkering, waarbij gebruik is gemaakt van statistische gegevens van UWV (2013). Voor personen met een WWB-uitkering of zonder uitkering zijn ongewogen verdelingen weergegeven.

Administratieve data UWV

Beslagleggingen

UWV beschikt over gegevens van alle personen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering bij wie beslag is gelegd. Deze gegevens zijn niet beschikbaar voor WW-uitkeringsgerechtigden. Per maand is vastgelegd de hoogte van de beslaglegging, leeftijd en geslacht van de klant en de burgerlijk status van de klant en woongemeente. Ook is bekend welke arbeidsongeschiktheidsuitkering de klant ontvangt (Wajong, WIA, WAO, WAZ). Voor dit onderzoek zijn beslagleggingen in de periode januari 2011 tot en met december 2013 geselecteerd.

Vragen aan UWV over schulden

K3CR is een bestand binnen UWV waarin alle (telefonische) contacten tussen burgers (niet noodzakelijkerwijs uitkeringsgerechtigden) en UWV worden geregistreerd. Uit dit bestand zijn alle contacten geselecteerd die vragen over het oplossen of voorkomen van schulden betroffen. Beschikbaar is een bestand over de periode januari 2013 tot en met augustus 2014. Personen kunnen meerdere malen met UWV gebeld hebben, elk contact wordt afzonderlijk geregistreerd. Het is niet duidelijk uit de beschikbare of de burgers die bellen al schulden hebben of die dreigen te krijgen.

Vorderingen

Het Vorderingenbestand van UWV geeft informatie over de status van de vorderingen. Het bestand bevat alle opgelegde vorderingen van juli 2013 tot en met juli 2014. In het bestand zijn gegevens beschikbaar over de fase van het inningsproces op peildatum. Het inningsproces is gevolgd tot en met oktober 2014. Vorderingen op uitkeringsgerechtigden van eigenrisicodragers voor de WGA worden niet geregistreerd. Dit betekent een onderschatting van het totaal aantal vorderingen. Daarnaast kunnen toe- en afnames in het aandeel eigenrisicodragers door de jaren heen verstrend werken.

Uitkeringsgegevens

Voor de Wajong zijn uitkeringsgegevens beschikbaar voor lopende en nieuwe uitkeringen over de periode 2011-2013. Voor de WGA betreft dit dezelfde soort gegevens over 2011-2012.

Polisadministratie

In de uitkeringsadministratie van arbeidsongeschiktheidswetten is alleen het gegeven bekend of de uitkeringsgerechtigde hersteld is van klachten. Om te zien of de uitkeringsgerechtigde een baan heeft is daarom gebruik gemaakt van de polisadministratie. In deze bestanden valt op maandbasis te zien of de uitkeringsgerechtigde een baan heeft (gekregen) of niet.

Arbeidsmarktgegevens

Dit bestand bevat arbeidsmarktgegevens van uitkeringsgerechtigden die ingeschreven staan voor werk. Met name het opleidingsniveau is gebruikt voor de analyse.

Boetes

Het boetebestand heeft betrekking op de periode januari 2011 - juli 2014 en beslaat de wetten TW, WAO/WIA, WAZ/Wajong en WW. Opgemerkt wordt dat enkele wetten waarover in de vorige hoofdstukken afzonderlijke informatie beschikbaar was, hier dus gecombineerd zijn. De ZW is buiten beschouwing gelaten. Deze hoogte is niet beschikbaar voor dit onderzoek.

Maatregelen

Het maatregelenbestand bevat alle uitkeringsgerechtigden die een maatregel opgelegd kregen in de periode januari 2009 - juli 2014.

Tabel I.1 **Overzicht bronnen met beschikbare gegevens en periode**

Naam	Gegevens	Periode
CBS		
EU-SILC	betalingsachterstanden, financiële beperkingen, kunnen rondkomen	2008-2010
CCO	financiële situatie: maken van schulden	2008-2010
UWV		
loonbeslag	loonbeslag voor ao-uitkeringen	2011-2013
vorderingen	vorderingen	7/2013-7-2014
K3CR	schuldgerelateerd contact	1/2013-8-2014
uitkeringsadministratie	kenmerken, begin/einde uitkering	2011-2013 (Wajong), (2011-2012) WGA
arbeidsmarktinformatie	opleiding	1/2007-6/2014
boetes	boetes	1/2011-7/2014
maatregelen	maatregelen	1/2009-7/2014
polisadministratie	baangegevens	2011-2013

Overlap tussen schulddefinities

Om te zien welke overlap er exact is tussen de diverse operationalisaties van het hebben van een schuld, dient de informatie voor de diverse begrippen aanwezig te zijn. Bij enquêtes als EU-SILC en CCO vormt het steekproefkarakter een probleem. Er zitten over de periode 2010-2012 slechts 6 unieke personen in beide steekproeven.

Van het integrale bestand uitkeringsgerechtigden bij wie op enig moment beslag heeft plaatsgevonden, komen iets meer personen voor in de steekproeven, 104 bij EU-SILC en 186 bij CCO. Hierbij zijn (nog) geen restricties opgelegd voor de maximale periode tussen moment van beslaglegging en moment van enquêteren.

Van de groep met beslaglegging heeft 79% een of meer financiële beperkingen volgens EU-SILC. Zo'n 25% zeer moeilijk rondkomen, 21% moeilijk. Dit duidt op een positieve correlatie.

Uit confrontatie met CCO blijkt dat 20% schulden maakt en 8% spaarmiddelen aanspreekt. Opvallend is het grote verschil tussen de twee percentages, 'normaal' is de groep die schulden maakt kleiner dan de groep die inteert op vermogen. Wel is nog steeds een grote meerderheid (56%) die precies rond kan komen en houdt 12% over en 3% veel over.

De aantallen zijn te klein om verdere (verklarende) analyses mee te verrichten.

Bijlage II Aanvullende tabellen

Tabel II.1 Uitkeringsgerechtigden met één of meer betalingsachterstanden
2010-2012, Procenten

	Wajong	WAO	WIA	WW	Totaal uitkering
Jaar					
2010	11	8	17	14	11
2011	10	9	8	15	11
2012	6	8	7	16	10
Geslacht					
man	7	7	12	17	11
vrouw	11	9	8	13	10
Leeftijd					
15 t/m 24 jaar	11	*	*	*	12
25 t/m 34 jaar	*	12	*	19	12
35 t/m 44 jaar	*	8	13	21	14
45 t/m 54 jaar	*	11	9	14	12
55 t/m 64 jaar	*	6	9	7	7
Opleiding					
lager	10	13	17	17	13
middelbaar	11	5	5	18	9
hoger	*	8	6	8	7
Huishoudsituatie					
eenpersoons	9	12	9	28	15
samenwonend zonder kinderen	7	4	4	4	4
samenwonend met kinderen	6	7	13	13	10
eenouder	*	*	*	*	19
Positie in het huishouden					
kostwinner zonder partner	9	13	13	27	16
kostwinner met partner	*	3	7	10	6
partner	10	7	9	9	8
inwonend kind/overig	9	*	*	11	9
Regio					
Noord	*	4	*	13	7
Oost	7	3	5	14	7
Zuid	11	7	11	8	9
Randstad	10	11	11	17	12
G4	*	18	*	24	18
Duur uitkering					
< 1 jaar	*	*	9	17	16
1-3 jaar	8	*	9	11	11
> 3 jaar	8	8	11	*	8
Huishoudinkomen per jaar					
< € 20.000	12	10	12	32	15
€ 20.000 - € 30.000	10	12	8	12	11
€ 30.000 - € 40.000	11	6	9	15	10
€ 40.000 - € 50.000	2	6	6	6	5
> € 50.000	1	4	7	6	5
Herkomst					
autochtoon	7	7	8	8	7
westerse allochtoon	*	8	*	23	13
niet-westerse allochtoon	*	22	*	34	28

Bron: CBS microdata, EU-SILC, *: minder dan 50 ongewogen waarnemingen

Tabel II.2 Schulden maken naar uitkering
2010-2012, Procenten

	Wajong	WAO	WIA	WW	Totaal Uitkering
Jaar					
2010	3	4	7	4	4
2011	6	7	12	5	7
2012	4	3	5	2	3
Geslacht					
man	4	4	9	4	5
vrouw	6	6	7	3	5
Leeftijd					
15 t/m 24 jaar	7	*	*	*	5
25 t/m 34 jaar	1	*	*	0	3
35 t/m 44 jaar	7	6	7	7	7
45 t/m 54 jaar	*	5	9	4	6
55 t/m 64 jaar	*	4	5	3	4
Opleiding					
lager	6	6	10	5	6
middelbaar	*	4	9	3	4
hoger	*	3	3	3	3
Huishoudsituatie					
eenpersoons	3	7	11	6	6
samenwonend zonder kinderen	*	3	4	2	3
samenwonend met kinderen	4	5	8	4	5
eenouder	7	12	*	3	9
Positie in het huishouden					
kostwinner zonder partner	3	7	11	6	6
kostwinner met partner	*	4	10	4	5
partner	*	4	4	2	3
inwonend kind/overig	6	11	6	*	5
Regio					
Noord	*	5	*	2	4
Oost	3	5	5	2	4
Zuid	7	5	9	2	5
Randstad	4	3	13	4	5
G4	*	4	*	11	6
Duur uitkering					
< 1 jaar	*	*	8	3	5
1-3 jaar	*	*	7	4	6
> 3 jaar	4	4	8	*	5
Huishoudinkomen per jaar					
< € 20.000	6	10	19	8	9
€ 20.000 - € 30.000	8	7	11	5	7
€ 30.000 - € 40.000	4	2	7	4	4
€ 40.000 - € 50.000	*	3	2	2	2
> € 50.000	2	1	0	1	1
Etniciteit					
autochtoon	5	4	5	3	4
westerse allochtoon	*	7	*	5	7
niet-westerse allochtoon	*	16	*	16	17

Bron: CBS microdata, CCO, *: minder dan 50 ongewogen waarnemingen

Tabel II.3 Beslagleggingen voor Wajong en WGA
2011-2013, Procenten

Kenmerk	Wajong	WGA
Jaar		
2011	9	13
2012	7	8
2013	7	9
Geslacht		
man	8	12
vrouw	8	8
Leeftijd		
15 t/m 24 jaar	7	7
25 t/m 34 jaar	11	12
35 t/m 44 jaar	8	12
45 t/m 54 jaar	6	11
55 t/m 64 jaar	4	7
Opleiding		
lager	13	14
middelbaar	8	11
hoger	3	6
onbekend	6	8
Vangnet		
geen vangnet	n.v.t.	6
vangnet	n.v.t.	14
Mate van ao		
gedeeltelijk	n.v.t.	6
volledig	n.v.t.	11

Bron: UWV

Tabel II.4 Kans op vragen aan UWV over schulden, WW
2013, Odds ratio's

Kenmerk (referentiecategorie)	sign.
Aantal: (x1.000)	920
R ² Nagelkerke	0,02
Geslacht (man)	
vrouw	0,57 ***
Leeftijd (15 t/m 24 jaar)	
25 t/m 34 jaar	1,21
35 t/m 44 jaar	2,02 ***
45 t/m 54 jaar	1,66 ***
55 t/m 64 jaar	1,07
Opleiding (lager)	
middelbaar	1,15
hoger	0,77
onbekend	0,15 ***

Omvang WW (>32 uur)	
<= 32 uur	1,07
Toeslag (geen toeslag)	2,16 ***

Bron: UWV

Tabel II.5 Aantal boetes naar wet en jaar

Januari 2011 - Juli 2014, Aantal x1.000

	TW ¹	WAO/WIA	WAZ/(n)Wajong	WW	Totaal
Totaal	11,5	11,5	10,4	136,1	169,5
2011	2,9	2,8	2,3	33,9	41,9
2012	2,6	2,9	2,5	31,6	39,7
2013	3,4	3,1	3,0	35,0	44,6
2014	2,5	2,6	2,5	35,7	43,3
aandeel (%)	7	7	6	80	100

1: betreft een aanvulling op de uitkering (WW, WAO, WIA, Wajong) in het kader van de Toeslagenwet (TW)

Bron: UWV

Tabel II.6 Aantal maatregelen naar wet en jaar

Januari 2009 - Juli 2014, Aantal x1.000

	Wajong	WAO	WIA	WW	Totaal
Totaal	5,6	4,0	3,5	469,0	482,1
2009	3,0	1,4	0,2	58,1	62,6
2010	1,2	0,8	0,6	61,5	64,0
2011	0,3	0,5	0,7	64,3	65,7
2012	0,3	0,3	0,7	84,0	85,3
2013	0,5	0,6	0,8	117,3	119,1
2014	0,3	0,4	0,6	83,9	85,2
aandeel (%)	1	1	1	97	100

Bron: UWV

Tabel II.7 Percentage uitkeringsgerechtigden met boete, Wajong, WGA en WW
2011-2013, Procenten

Kenmerk	Wajong	WGA	WW
Aantal (x1.000)	681	356	2.379
Jaar			
2011	1,1	0,8	4,2
2012	1,2	1,1	3,8
2013	1,6	1,3	3,7
Geslacht			
man	1,4	1,3	4,6
vrouw	1,1	0,9	3,0
Leeftijd			
15 t/m 24 jaar	2,2	1,4	3,9
25 t/m 34 jaar	1,6	1,6	4,5
35 t/m 44 jaar	0,8	1,3	4,4
45 t/m 54 jaar	0,4	1,1	4,0
55 t/m 64 jaar	0,2	0,7	2,4
Opleiding			
lager	2,5	1,2	4,5
middelbaar	2,5	1,2	4,2
hoger	2,1	1,0	3,0
onbekend	0,7	1,0	3,9
Vangnet			
geen vangnet	n.v.t.	1,0	n.v.t.
vangnet	n.v.t.	1,2	n.v.t.
Mate van ao			
gedeeltelijk ao	n.v.t.	1,6	n.v.t.
volledig ao	n.v.t.	0,9	n.v.t.
Aantal uren WW			
<=32 uur	n.v.t.	n.v.t.	4,2
>=33 uur	n.v.t.	n.v.t.	3,7
Toeslag			
geen toeslag	n.v.t.	n.v.t.	3,6
toeslag	n.v.t.	n.v.t.	7,0
Beslaglegging			
geen beslaglegging	1,0	0,9	n.v.t.
beslaglegging	3,5	2,1	n.v.t.

Bron: UWV

Tabel II.8 Percentage uitkeringsgerechtigden met maatregel, Wajong, WGA en WW
2011-2013, Procenten

Kenmerk	Wajong	WGA	WW
Aantal (x1.000)	681	356	2.379
Jaar			
2011	0,2	0,5	7
2012	0,3	0,6	8
2013	0,4	0,6	10
Geslacht			
man	0,4	0,7	9
vrouw	0,2	0,5	8
Leeftijd			
15 t/m 24 jaar	0,7	1,9	19
25 t/m 34 jaar	0,3	0,9	12
35 t/m 44 jaar	0,1	0,7	8
45 t/m 54 jaar	0,1	0,6	6
55 t/m 64 jaar	0,0	0,3	4
Opleiding			
lager	0,7	0,8	8
middelbaar	0,8	0,9	6
hoger	0,9	0,8	4
onbekend	0,1	0,3	9
Vangnet			
geen vangnet	n.v.t.	0,3	n.v.t.
vangnet	n.v.t.	0,9	n.v.t.
Mate van ao			
gedeeltelijk ao	n.v.t.	0,8	n.v.t.
volledig ao	n.v.t.	0,5	n.v.t.
Aantal uren WW			
<=32 uur	n.v.t.	n.v.t.	8
>=33 uur	n.v.t.	n.v.t.	10
Toeslag			
geen toeslag	n.v.t.	n.v.t.	8
toeslag	n.v.t.	n.v.t.	14
Beslaglegging			
geen beslaglegging	0,3	0,5	n.v.t.
beslaglegging	0,5	0,9	n.v.t.

Bron: UWV

Tabel II.9 Kans op boete, Wajong en WGA
2011-2013, Odds ratio's

Kenmerk (referentiecategorie)	Wajong sign.	WGA sign.
Aantal (x1.000)	681	356
R ² Nagelkerke	0,08	0,04
Jaar (2011)		
2012	1,04	1,40 ***
2013	1,32 ***	1,62 ***
Geslacht (man)		
vrouw	0,83 ***	0,78 ***
Leeftijd (15 t/m 24 jaar)		
25 t/m 34 jaar	0,74 ***	1,06
35 t/m 44 jaar	0,45 ***	0,82
45 t/m 54 jaar	0,26 ***	0,65 **
55 t/m 64 jaar	0,13 ***	0,47 ***
Opleiding (lager)		
middelbaar	1,21 ***	0,98
hoger	1,43 ***	0,80 ***
onbekend	0,49 ***	0,93 *
Vangnet (geen vangnet)		
vangnet	n.v.t.	1,03
Mate van ao (volledig)		
gedeeltelijk	n.v.t.	2,23 ***
Beslaglegging (geen beslag)		
beslaglegging	3,08 ***	2,53 ***

Bron: UWV, *: sign. 10%, **: sign. 5%, ***, sign 1%

Tabel II.10 Kans op maatregel, Wajong en WGA
2011-2013, Odds ratio's

Kenmerk (referentiecategorie)	Wajong sign.	WGA sign.
Aantal (x1.000)	681	356
R ² Nagelkerke	0,09	0,05
Jaar (2011)		
2012	1,20 ***	0,99
2013	1,39 ***	1,07
Geslacht (man)		
vrouw	0,60 ***	0,72 ***
Leeftijd (15 t/m 24 jaar)		
25 t/m 34 jaar	0,58 ***	0,52 ***
35 t/m 44 jaar	0,34 ***	0,40 ***
45 t/m 54 jaar	0,20 ***	0,37 ***
55 t/m 64 jaar	0,13 ***	0,22 ***
Opleiding (lager)		
middelbaar	1,48 ***	1,10 *
hoger	2,26 ***	1,05
onbekend	0,23 ***	0,57 ***
Vangnet (geen vangnet)		
vangnet	n.v.t.	2,12 ***
Mate van ao (volledig)		
gedeeltelijk	n.v.t.	1,92 ***
Beslaglegging (geen beslag)		
beslaglegging	1,60 ***	1,54 ***

Bron: UWV, *: sign. 10%, **: sign. 5%, ***, sign 1%

Tabel II.11 Effecten op duur tot werk, Wajong en WGA
Instroom Wajong: 2011-2013, instroom WGA: 2011-2012, hazard ratio's

Kenmerk (referentiecategorie)	Wajong sign.	WGA sign.
Aantal (x1.000)	189	100
Geslacht (man)		
vrouw	0,83 *	0,96
Leeftijd (15 t/m 24 jaar)		
25 t/m 34 jaar	0,73 **	0,90
35 t/m 44 jaar	0,23 ***	0,61 **
45 t/m 54 jaar	0,07 ***	0,51 ***
55 t/m 64 jaar	0,03 ***	0,29 ***
Opleiding (lager)		
middelbaar	1,84 ***	1,20 ***
hoger	6,39 ***	1,36 ***
onbekend	0,62 ***	0,90 ***
Wet (Wajong)		
nWajong	1,43 ***	n.v.t.
Vangnet (geen vangnet)		
vangnet	n.v.t.	0,52 ***
Mate van ao (volledig)		
gedeeltelijk	n.v.t.	2,92 ***
Beslaglegging (geen beslaglegging)		
beslaglegging	0,50 ***	0,88 ***

Bron: UWW, *: sign. 10%, **: sign. 5%, ***, sign 1%

Bijlage III Gehanteerde schattingsmodellen

Logistische regressie

Logistische regressie wordt toegepast om de kans te bepalen op een bepaalde gebeurtenis (0/1), bijvoorbeeld de kans op schulden of de kans op een boete of maatregel. Deze modellen zijn multivariaat, wat betekent dat de invloed van verklarende kenmerken bepaald wordt door rekening te houden met de invloed van overige verklarende kenmerken die in het model opgenomen zijn (zie Wooldridge (2013) voor specificaties en achtergrondinformatie).

De uitkomsten zijn weergegeven via odds ratio's. Een odds ratio geeft voor bepaald kenmerk de verhouding weer tussen de kans voor de populatie met het kenmerk en de kans voor de referentiegroep (veelal de groep zonder dat kenmerk). Een odds ratio van 0,50 voor vrouwen bij een analyse op kans op schulden maken betekent dat de kans op schulden bij vrouwen de helft lager ligt dan bij mannen. Een odds ratio van 1 betekent dat beide kansen aan elkaar gelijk zijn en het kenmerk dus niet van invloed is.

Duuranalyse

Om te onderzoeken wat de invloed is van beslaglegging op werkhervatting, zijn duuranalyses uitgevoerd. Hierbij is de invloed van kenmerken op de snelheid van het vinden van een baan bepaald, waarbij steeds rekening gehouden is met de invloed van overige kenmerken van de uitkeringsgerechtigde.

Uitgangspunt vormt de populatie die een uitkering heeft in de periode 2011-2013 voor Wajong en 2011-2012 voor WGA. Om analysetijd voor uitstroom te hebben, zijn gevallen die in de laatste maand van de analyse instromen, dus december 2012 voor WGA en december 2013 voor Wajong, buiten de analyse gehouden.

Personen die al een baan hadden bij aanvang van de uitkering (of voor lopende gevallen de waarnemingsperiode januari 2011) zijn voor de analyse van werkhervatting buiten beschouwing gelaten. Het gaat hier met name om gedeeltelijke WGA-ers die bij de aanvang van de uitkering een dienstverband hebben, veelal bij de oude werkgever. Het is immers de vraag of de groep gedeeltelijk arbeidsongeschikten die reeds een baan heeft, wel actief op zoek is naar een additionele baan. Binnen de Wajong is geen onderscheid gemaakt tussen regulier en beschermt werk via een dienstverband in de sociale werkvoorziening. Bepalend was of men geen (reguliere of sw-) baan had bij aanvang uitkering of op 1-1-2011 indien de uitkering toen reeds liep. Er is sprake van uitstroom naar werk indien de uitkering beëindigd wordt en Wajongers een reguliere baan vinden of een baan in de sociale werkvoorziening.

Aan de uitkeringsgegevens zijn gegevens van beslagleggingen gekoppeld. De effecten van beslaglegging op de duur tot werk zijn gemodelleerd vanaf de ingangsmaand van het beslag. Deze lopen door tot het einde van de uitkering.

De analyse vindt plaats door middel van een proportional hazard model (zie bijvoorbeeld Kiefer (1988)). Als baseline hazard is een Weibull gespecificeerd. Uitkeringen die aan het einde van de waarnemingsperiode nog lopend waren, zijn als gecensureerde waarneming meegenomen. Datzelfde geldt voor gevallen die de maximale duur bereiken van de WGA-uitkering, voor de Wajong is dit het bereiken van de 65-jarige leeftijd. Deze waarnemingen zijn meegenomen tot het moment van beëindiging, waarbij geen uitstroom naar werk heeft plaats gevonden.

De uitkomsten zijn weergegeven als hazard ratio's. Deze geven - analoog aan odds ratio's - voor een bepaald kenmerk de kans op uitstroom weer in verhouding tot de kans voor de referentiegroep (veelal de populatie zonder dat kenmerk).

Colofon

Uitgave

UWV
Directie Strategie, Beleid en Kenniscentrum

Postadres

Postbus 58285
1040 HG Amsterdam

Inlichtingen

Telefoonnummer: 020- 687 51 88

Auteur

Wim Zwinkels

Redactie

Maurice Guiaux

Disclaimer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enig andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

UWV © maart 2015

